

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA – KATEDRA PEDAGOGIKY

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

**Smysluplné trávení volného času
mládeže jako možná prevence
společensky nevhodného chování**

Autor práce: Petra Švehlová Bryolová

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

Studijní program: Sociální pedagogika, **specializace:** výchovná a vzdělávací praxe

Forma studia: kombinovaná

Datum odevzdání : 21. 12. 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma „Smysluplné trávení volného času mládeže jako možná prevence společensky nevhodného chování“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 21. 12. 2012

.....

Petra Švehlová Bryolová

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za připomínky a odborné vedení po celou dobu zpracování této bakalářské práce.

Anotace

Tato práce se zabývá problematikou trávení volného času současnou mládeží a jeho smysluplnosti v souvislosti s jeho možným preventivním působením před pácháním delikventního či dokonce až trestního chování.

Klíčová slova: mládež, volný čas, volnočasové aktivity, společensky nevhodné formy chování mládeže

Annotation

This work deals with the current virtual leisure youth and meaningfulness in relation to its possible preventive action before committing delinquent or even criminal behavior.

Key words: young people, leisure time, leisure time activities, inappropriate types of behavior socially

Obsah:

1	Úvod	7
---	------------	---

TEORETICKÁ ČÁST

2	Mládež – specifika období pubescence a adolescence	9
2.1	Specifika pubescence.....	11
2.2	Specifika adolescence.....	13
3	Volný čas	16
4	Historie a vývoj využití volného času	18
4.1	Přístup mládeže k volnému času	19
4.2	Organizované a neorganizované volnočasové aktivity	20
4.3	Aktivní a pasivní trávení volného času	22
5	Společensky nevhodné formy chování mládeže.....	25
5.1	Faktory představující riziko vzniku společensky nevhodného chování mládeže	26
5.2	Prevence společensky nevhodných forem chování	28

PRAKTICKÁ ČÁST

6	Výzkumný problém	30
7	Cíl práce a hypotézy	31
7.1	Metody výzkumu a výzkumný vzorek	32
8	Výsledky výzkumu	34
9	Závěr.....	54
10	Seznam literatury a pramenů	56
11	Dotazník pro respondenty.....	58

1 Úvod

V souvislosti s mladými lidmi, pubescenty a adolescenty, školáky či jinak „pubertáky“ se ve společnosti často pojí taková slovní spojení jako nezodpovědnost, neúcta k dospělým, ke společnosti a hodnotám, potloukání se ve skupinách bezcílně po městě, trávení volného času vandalstvím či dokonce pácháním trestných činů nebo kouřením, opíjením se apod. Statistiky z let 2011 a 2012¹ hovoří o tom, že mezi dětmi bylo až 1 568 pachatelů trestných činů (o 2,4 % méně než v roce 2010), kteří spáchali celkem 1 636 trestných činů. Mezi mladistvými bylo v roce 2011 dokonce 4 038 pachatelů trestných činů, kteří spáchali 5 427 trestných činů.

Páchání trestné činnosti a delikvence mládeže je do jisté míry specifické. Mládež např. páchá nejčastěji trestné činy ve spojení s majetkovým proviněním (krádeže a vloupání, ublížení na zdraví, dopravní nehody, držení omamných a psychotropních látek atd.). Pravda je taková, že se zvyšuje trestná činnost páchaná na internetu, např. porušování autorských práv, šíření a přechovávání pornografie či pobuřování k nepřátelství proti skupině lidí či k omezování jejich práv a svobod. Pakliže páchá mládež trestné činy, pro které je typické použití ručního násilí, od loupeží, ublížení na zdraví, znásilnění či vraždy, je pro ně typická až paradoxní brutalita. Mnohem častěji se k páchání trestné činnosti mládež uchyluje se spolupachateli a ve skupině. Ve většině případů je trestná činnost páchána nepředvídatelně pod rouškou okamžiku (převažuje emotivní motivace místo té rozumové). Bývá charakteristické, že si v tu chvíli ani neuvědomují, jaké důsledky jejich konání zanechá na oběti, svou roli na následku bagatelizují, nepřipouští si odpovědnost a nechápou, proč mají být trestáni.²

Takové aktivity mládeže se odehrávají vesměs v rámci jejich volného času a často se takovému chování přisuzuje souvislost s tím, jak jinak by měla mládež svůj volný čas trávit, a že kdyby měli mladí lidé řádné zájmy a koníčky a rodina či škola je podněcovala a vychovávala k tomu, aby více sportovali, věnovali se studiu cizích jazyků či se zabavili jinak, neměli by důvod a hlavně čas se chovat tzv. společensky nevhodně. Trávení volného času je však u každého jedince specifické, záleží jak na míře školních povinností, na vlivu

¹ NETOLICKÁ, D. *Kriminalita dětí a mládeže* [online]. 2012[cit. 2012–11–7].

² NETOLICKÁ, D. *Kriminalita dětí a mládeže* [online]. 2012[cit. 2012–11–7].

rodiny, často i kamarádů nebo osobnostního založení daného jedince. Pro současnou mládež je celkem typické, že, pokud k tomu není aktivně již od útlého dětství vedena, tráví svůj volný čas buďto u počítače na sociálních sítích, hraním her nebo prostým, bezcílým „poflakováním“ s kamarády. Povaha a specifikum tohoto vývojového období ve spojení s neuspokojivým trávením volného času tak může dost dobře korelovat se vznikem společensky nevhodného chování.

Tato bakalářská práce s názvem „Smysluplné trávení volného času mládeže jako možná prevence společensky nevhodného chování“ se tak bude zabývat právě problematikou trávení volného času současnou mládeží a jeho smysluplnosti v souvislosti s jeho možným preventivním působením před pácháním delikventního či dokonce až trestného chování. Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, a to části teoretické a praktické. V teoretické části práce vysvětlím a objasním zákonitosti a charakteristiku vývojového období adolescence a pubescence, které zahrnují vymezení mládeže. V další části práce již bude věnována plná pozornost problematice volného času. Bude vysvětleno, co je to vlastně volný čas, jakým způsobem jej lze trávit, kdo a jak ovlivňuje trávení volného času a jak si je tedy možné takové preventivní působení smysluplného trávení volného času představit. V praktické části se zaměřím na konkrétní trávení volného času a zjišťování hodnot mladých lidí prostřednictvím dotazníkového šetření a jeho následného zhodnocení se zjištěními představenými v teoretické části práce. Součástí praktické části práce budou rovněž představena místa a možnosti trávení volného času v městě, kde bude realizován výzkum.

2 Mládež – specifika období pubescence a adolescence

Na začátku této kapitoly je třeba objasnit pojem mládež, neboť jak bude uvedeno dále, termín mládež a klasifikace této skupiny lidí není ani zdaleka tak jednotná jak by se mohlo zdát. Mládež je v mnoha publikacích definována jinak a liší se hlavně v závislosti na tom, jak který vědní obor mládež zkoumá. Jiný přístup a definici mládeže bude upřednostňovat psychologie, jiný pedagogika, jiný sociologie či třeba kriminologie apod.

Pro úplnost lze tedy nabídnout např. tyto definice. Z hlediska sociologie vymezuje mládež např. Veselá a kol.³ jako „*sociálně demografickou skupinu charakterizovanou určitými společnými znaky biologickými, psychickými, sociálními a ekonomickými.*“ Z tohoto vymezení je tato kategorie považována jako skupina, která si utváří životní zaměření. Její příslušníci si nejprve nalézají pozici v profesní soustavě společnosti. Až později si pak také dotvářejí vlastní hodnotový systém, získávají zkušenosti a nechávají se inspirovat zkušenostmi dospělých jedinců. Celý tento proces se často definuje jako proces socializace, který zase Velký sociologický slovník vymezuje jako komplexní proces, v jehož vývoji se lidský jedinec jako biologická bytost stává za pomoci spolupůsobení sociální interakce a komunikace s jinou sociální osobností schopnou chovat se jako člen nějaké skupiny či společnosti. Socializace pak spočívá v osvojování si hodnot, standardů a způsobů konání srozumitelných a uznávaných v nějaké specifické kultuře nebo subkultuře.⁴

Smolík⁵ rovněž souhlasí s variabilitou vymezování pojmu mládež a uvádí, že pojmové vymezení a charakteristika mládeže se významně proměnila v průběhu času, kdy např. v skoro před 50. lety hovořil o mládeži Mácha jako o skupině charakteristické svou iniciativou, snahou překonávat překážky, sebedůvěrou, ctižádostivostí, snahou po sebeuplatnění či schopnosti vidět nově to, co starší generace nechápe. Kdežto mládež 21. století už dávno jako takovou vymezovat nelze, což souvisí i např. s tzv. kultem mládí, díky němuž se dnes mezi mládež počítají i jedinci, kteří by před několika desítkami let mezi mládež vůbec nepatřili.

³ VESELÁ, J., KANIOKOVÁ, VESELÁ, P. *Sociologické aspekty managementu.*, s. 138.

⁴PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*, s. 1012.

⁵ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010.

Rozdílné charakteristiky mládeže lze nacházet také v rámci jejího věkového vymezení, kdy opět Veselá a kol.⁶ uvádí, že „mládež časově zahrnuje období přechodu z dětství do dospělosti. Většinou se toto období vymezuje 15.–29. rokem. V této době je již zpravidla dokončen i proces dospívání sociálního. Tím se myslí ekonomické osamostatnění a dokončení profesionální přípravy.“ Pedagogové Průcha, Walterová a Mareš⁷ mají poněkud odlišný názor, co se časového vymezení tohoto období týče a zmiňují věkové období 15. až 25. let a uvádí, že jde o takové životní období, kdy už tito jedinci nezastávají roli dítěte, ovšem společnost jim dosud ani nepřiznává roli dospělých. Smolík⁸ pak zapojuje do vymezení mládeže sociálněpsychologické hledisko, díky kterému (ale opět značně obezřetně) vymezuje mládež prostřednictvím spojením dvou kategorií, a to kategorií pubescence (dospívání) a adolescence (mládí). Pubescence se pak zpravidla ohraničuje věkovým obdobím zhruba 11 až 15 let věku a adolescence je pak vymezována intervalem 15 až 20 (22) let. Vymezení Smolíka bude považováno za výchozí pro tuto bakalářskou práci.

U mládeže se mění a vytváří nové hodnoty, ale je nezbytné zmínit to, že není možné jednotně identifikovat hodnoty pro mládež jako jednu stejnorodou skupinu. Jak prezentuje Nový a Surynek,⁹ „pro každého člověka i skupinu je typický specifický hodnotový systém tvořený množinou hodnot uložených v jejich vědomí a hodnotová hierarchie, která znamená pořadí důležitostí (preferencí) jednotlivých hodnot.“ Systém hodnot pak prezentuje úroveň jejich významu a stejně jako systém hodnot je v čase i v prostoru nestálý. Vytváření této hierarchie je usměrňováno mnoha činitelů, mezi které patří především věk jedince, jeho rodinný stav, zdravotní stav, životní úroveň aj.

Mládež obecně je tedy možné identifikovat jako věkovou skupinu, která je vymezena jakýmsi překlenovacím údobím mezi dětstvím a dospělostí, ve kterém se dokončuje fyzický vývoj, ale hlavně i ten psychosociální včetně profesní přípravy. V některých společnostech je přechod mezi dětstvím a dospělostí reálně dílem okamžiku a v pozici „mládeže“ se ocitne pouze malá část náležité věkové kategorie. Přesto se lze

⁶ VESELÁ, J., KANIOKOVÁ, VESELÁ, P. *Sociologické aspekty managementu.*, s. 138.

⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Portál, 2009.

⁸ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010.

⁹ NOVÝ, I., SURYNEK, A. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada Publishing a.s., 2006, s. 143.

často setkat s vyčleňováním určitých charakteristik mládeže, které pro ni platí jaksí obecně a diferencují ji od dospělé populace. Patří k nim např.:¹⁰

- měnící se závislost na rodině, postupná emancipace,
- intenzivní příprava na povolání, ukončení výběru povolání a stabilizace v něm,
- osobitý způsob života, zdůrazňující aktivity ve skupinách vrstevníků (večírky), převaha zábavných činností (diskotéky, sport aj.),
- speciální psychické rysy a radikalismus stanovisek, větší kritičnost a morální citlivost.

Specifika a charakteristiku mládeže lze rovněž provést prostřednictvím oddělení dvou zmiňovaných období (pubescence a adolescence) od sebe, neboť i v rámci těchto životních etap se jak psychika, tělesný ráz, tak sociální vazby jedince výrazně a rychle proměňují.

2.1 Specifika pubescence

První fáze dospívání, kterou pubescence je, je časově lokalizována zhruba mezi 11. a 15. rokem. Jde o období, ve kterém nastává celková proměna všech částí lidské osobnosti dospívajícího. Nejevidentnější je tělesné dospívání, spojené s pohlavním dozráváním. V tomto období dochází k výraznému tělesnému růstu, který popisuje např. Kelnarová a Matějková.¹¹ Intenzivní růst do výšky (v průměru asi 4 až 5 cm za rok) se u dívek zaznamenává ve věku 11,6 až 14,6 let, poté se prudce zpomaluje. U chlapců (v průměru asi 5,5 cm za rok) ve věku 13,6 až 15,5 roků. Největší zvyšování hmotnosti u děvčat probíhá ve věku 14 a 15 let (asi 4,5 kg za rok), u chlapců pak ve věku 15 až 17 let (asi 5 kg za rok). Co se pohlavního dozrávání týče, to je výsledkem komplikovaného procesu střídavého podněcování a utlumování činnosti žláz s vnitřní sekrecí (hypofýza, štítná žláza, nadledvinky aj.). Fyziologické dozrávání pohlavních orgánů u dívek je dosti specifické a začíná různě. Ve většině případů se první menstruace dostavuje mezi 12. a 14. rokem. Fyziologické dozrávání chlapců nastává mezi 15. a 16. rokem prvním výronem semene, změnou hlasu a ochlupení. Výrazně se vyvíjí i motorika, dospívající získávají dovednosti, které si vyžadují značnou sílu, hbitost, pohybovou koordinaci aj.

¹⁰ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010.

¹¹ KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E. *Psychologie 1. Díl*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010.

V souvislosti s celkovým vývojem se mění i způsob myšlení, pubescent je schopen přemýšlet abstraktně, např. o různých možnostech, které dosud ve skutečnosti nenastaly. Dospívající se začíná osamostatňovat ze závislosti na rodičích, podstatný význam pro něj mají vrstevníci, se kterými se ve značné míře než předtím ztotožňuje. Dokončuje povinnou školní docházku a přemýšlí o svém budoucím povolání, které bude definovat i jeho sociální status. Nabývá první zkušenosti v rámci partnerských vztahů, pubescence je obdobím prvních lásek. Většina změn je v první řadě podmíněna biologicky, ale podstatně je ovlivňují i psychické a sociální faktory, které působí spolu navzájem.¹²

Tělesné změny pubescenta proběhly proměnou hormonálních funkcí. Kromě hormonálních změn tedy nastávají i takové změny jako variabilita emočního ladění, větší labilita a sklon reagovat přecitlivěle i na obvyklé popudy. Se zintenzivněním nejistoty má souvislost i větší dráždivost a tenze. Změna vlastních pocitů pubescenta mnohdy překvapí, a tak se stává, že se projevuje zhoršením nálady a chování, které účinkuje sociálně rušivě. Další změnou, typickou pro období dospívání, je zvýšení uzavřenosti ve smyslu nechuti projevovat svoje city navenek. S pocity nejistoty a s citovou rozpolceností pubescentů souvisí proměny v sebehodnocení. Nestálost a zranitelnost sebeúcty ovlivní přecitlivělost na různé reakce jiných osob, které bývají mnohdy, ovšem ne úplně adekvátně, objasňovány jako nenávistné a urážející. Pokud je pubescent nějak vystaven silnější zátěži, kterou nezvládne, jako obranu zvolí často návrat na nižší vývojové stadium.¹³

Období pubescence bývá často označováno jako **etapa hledání a vytváření vlastní identity**. Pubescent se snaží o sebeurčení i hypoteticky. V rámci vývoje osobní identity sehrává důležitou roli přechodné údobí tzv. skupinové identity. Tehdy dochází k zvětšení podstaty ideálu, který si pubescent zformuje. Podstatnou součástí identity zastane i profesní role, k níž pubescent vlastní volbou cílí. Na tomto místě se projeví i úroveň jeho identifikace s rodinou a rodinnými hodnotami. Socializační rozvoj dospívajícího ovlivňují jeho nové kompetence, které se osvědčí i ve způsobu zpracování jiných sociálních vlivů. V období dospívání se mění názor na ostatní. Pozměňuje se i vztah ke škole, řádný prospěch přestává být záměrem a stává se nástrojem. Stabilizují se i osobní normy, které vymezují i úroveň snahy pubescenta. Pubescent má najednou i jiný vztah k pedagogovi, už není akceptován automaticky jako formálně nastavená autorita, ale pouze v tu dobu, když u pubescentů vzbuzuje obdiv. Pro pubescenta je důležité odpoutání se od rodiny.

¹² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999.

¹³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999.

Osamostatnění se nevede ke zrušení emočního vztahu k rodičům, ale k jeho transformaci. Mladý jedinec už nechce být jako rodiče, potřebuje se od nich nějak odpoutat. Nezbytnost diferenciací znásobuje názor, že rodiče nejsou tak chytrí a všemocní, jak si to předtím myslel. Dospívající neakceptuje formální rodičovskou autoritu, spíše ji kritizuje.¹⁴

V rámci dospívání sehrávají velmi důležitou roli vrstevnické vztahy. Vrstevníci plní roli komunikační a interakční platformy, kde dospívající může testovat sám sebe. Vrstevnický vztah poskytuje vzájemné poskytování názorů, pocitů, vzorců chování. V době dospívání je důležitá socializační úroveň vrstevnických vztahů, které reprezentují „rovné“ partnery v nově objevovaném světě.¹⁵ Vrstevnická skupina sehrává pubescentům úlohu podpory. Skupinová identita reprezentuje přechodnou etapu v rozvoji vlastní identity. Pubescenti si stanovují generační standardy vzorů, jejichž přesného dodržování se domáhají. Vrstevníci mají roli neformální autority, která má obrovský vliv. Významnost přátelství se stupňuje, podstatné jsou i první lásky.¹⁶

2.2 Specifika adolescence

Adolescence se identifikuje asi v období od 15 do 20 let, ovšem tak jako v předchozím období je vždy třeba počítat s jistou individuální variabilitou (především v oblasti psychické a sociální, výjimečně i somatické). Začátek adolescence biologicky vymezuje pohlavní dozrání, ale kromě toho dochází i k dalším proměnám, jako změně osobnosti dospívajícího či jeho sociálního statusu. Adolescent získává nové role, spojené s vyšším sociálním statutem. Osamostatnění od rodiny je již obvykle ukončeno, vztahy s rodiči se ustalují a zklidňují. Úloha vrstevníků je mnohem důležitější než předtím. Partnerské vztahy se stávají mnohem zralejšími, pohlavní styk je pokládán za běžnou součást takového soužití. Adolescenti se dále připravují na vykonávání profese a většina z nich na konci tohoto období nastupuje do svého prvního povolání, čímž dosahují všech podmínek stát se dospělým. Dobu adolescence je možné v několika bodech popsat takto:¹⁷

1. V adolescenci dochází k prvnímu pohlavnímu styku (je možné, že i k početí dítěte, které je ale spíše předčasné a neplánované).

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999.

¹⁵ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010.

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999.

2. Dobu adolescence omezují dva sociální předěly. Jde o ukončení povinné školní docházky, potom je to ukončení přípravy na první povolání, za kterým nastává nástup do práce (ne však u vysokoškoláků). Mezník představuje ekonomická samostatnost, které dosahují jako první vyučení a nakonec i vysokoškoláci. V českých sociokulturních podmínkách reprezentuje ekonomická nezávislost jeden z důkazů dospělosti a podmínku pro přiznání dalších práv.
3. Adolescent se stává plnoletým, což není považováno pouze za právní vymezení, ale vykonává současně roli důležitého sociálního mezníku dospělosti. Podle stávající legislativy je jedinec dospělý už v 18 letech, stává se plně zodpovědným za své činy, může se oženit nebo vdát apod.

Co se tělesného vývoje týče, ten se zpomaluje a dokončuje. Růst je u obou pohlaví jen nepatrný (asi 0,5 až 1 cm za rok), na konci tohoto období se zastavuje. Výrazně se snižuje i přibírání na váze. Kognitivní vývoj se výrazně posunuje, neboť např. na rozdíl od pubescence již adolescenti dokážou efektivněji využívat schopnosti abstrakce a uplatnit své poznatky a zkušenosti, tak aby byli schopni zaměřit se na podstatnější stránky věci. Zvýrazňuje se využívání logické paměti oproti té mechanické, která však nevymizí.¹⁸ Vágnerová¹⁹ v tomto ohledu upozorňuje, že tělo se stává významnou součástí vlastní identity. Vnější vzhled se stává cílem i nástrojem dosažení nezbytného sociálního statusu. V adolescenci bývá dost důležitá fyzická zdatnost, váha postavy u dívek a síla u mužů.

V adolescentním období se ukončuje rozvoj vlastní identity. Často ani nejde o individuální hledání osobní identity, ale spíše o zkopírování určitého modelu, který je pro konkrétní sociální skupinu typický. V této vývojové etapě se rozvíjí i mužská a ženská role, která je důležitou součástí osobní identity. Složkou identity jsou také vztahy k druhým lidem, jedinec je charakterizován rovněž tím, ke komu patří. Stanovení identity podléhá způsobu prožívání a přemýšlení, specifickém pro tuto dobu. Pro velkou část adolescentů není přicházející dospělost zrovna chtěná, jelikož souvisí se zodpovědností a četnými omezeními, a jejich zvládnutí je pro ně zatím nepředstavitelné. Nezbytnost zabránit dospělosti se projevuje tzv. adolescentním moratoriem.

Pro adolescenty jsou opět velice důležité vrstevnické vztahy. Jak uvádí Smolík,²⁰ adolescentní vrstevníci rádi napodobují a jsou napodobováni. Nabízejí se volně jako

¹⁸ KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E. *Psychologie 1. Díl*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010.

¹⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999.

²⁰ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010.

modely, které představují nejrůznější možnosti chování od atraktivního až po opovržení. Ve vrstevnických vztazích se velmi rychle mění pozice soupeře a spoluhráče. V období adolescence se vrstevnické skupiny díky své dynamice stávají jedinečným a nezastupitelným výchovným aktérem. Vrstevníci adolescentů slouží také k uspokojování vlastních potřeb. Citovou jistotu zpravidla reprezentuje stálý přítel, který má obdobné hodnoty a záliby. U adolescentů sehrávají důležitou roli i partnerské vztahy, ovšem adolescent není pro trvalejší vztah ještě úplně zralý. Většinou jde o zamilovanost a romantickou lásku, která se po jistém čase rozpadá.²¹

Dospělým se adolescent podle Kelnarové a Matějkové²² stává ve chvíli, „*kdy přestává být centrem vlastního zájmu a obrací se ve svých aktivitách k druhým.*“

²¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999.

²² KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E. *Psychologie 1. Díl*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010, s. 103.

3 Volný čas

V oblasti definice volného času lze nalézt různá vymezení, kdy např. Průcha a kol.²³ jej vymezují jako čas, s nímž může každý nakládat podle vlastního uvážení a na základě vlastních zálib. Volný čas je období, které z 24 hodin obvyklého dne zůstane po odečtení času, který člověk věnuje práci, péči o rodinu a domácnost, péči o své fyzické potřeby (včetně spánku). To Hofbauer²⁴ jej definuje přesně jako „čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.“ Někdy se vymezuje jako čas, který zůstal po splnění pracovních i nepracovních povinností (tzv. zbytková reziduální teorie volného času). Přesnější a úplnější je, ale jeho popis jako činnosti, do které člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na podkladě vlastního svobodného rozhodnutí, a která mu přináší pěkné zážitky a uspokojení.

Jakubíková²⁵ na volný čas pohlíží podobně a definuje jej jako „čas mimopracovní doby, v níž člen společnosti nevykonává žádnou nutnou činnost a kterou podle vlastního rozhodnutí využívá pro oddech, rozvoj osobnosti a pro různé formy zájmové činnosti.“ Pávková²⁶ uvádí, že pod pojem volný čas se běžně zahrnuje odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito aktivitami spojené. Z pohledu mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním spojené, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovným zařízením i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani aktivity zajišťující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena a zdravotní péče), ovšem je možné, že některé z takových činností pro někoho můžou začít představovat i koníček (např. příprava jídla apod.).

Volný čas mládeže má určitá specifika, která vyplývají z toho, že mezi mládež se řadí skupina do 18 let věku, u níž je z pedagogického hlediska žádoucí, aby měl volný čas výchovné účely. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedokážou se orientovat ve všech sférách zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Ovšem toto vedení musí být

²³PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Portál, 2009.

²⁴HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 13.

²⁵JAKUBÍKOVÁ, D. *Marketing v cestovním ruchu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009, s.16.

²⁶PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008.

nenásilné, nabízené činnosti musí být pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná. Úroveň ovlivňování volného času mládeže však vždy závisí na věku, mentální a sociální vyspělosti jedince i na charakteru rodinné výchovy.²⁷

Funkce volného času shrnuje Kominarec:²⁸

- *zdravotně-hygienická* – k regeneraci psychických a fyzických sil a zdraví člověka;
- *formativně-výchovná* – volnočasové aktivity souvisí i s výchovně-vzdělávacím procesem utváření osobnosti;
- *seberealizační* – uspokojování specifických individuálních potřeb jednotlivců;
- *socializační* – pomáhá socializaci člověka, získávání nových zkušeností ve společenském styku na základě formálních, ale hlavně neformálních kontaktů;
- *preventivní* – jako účinná prevence různých sociálně-patologických jevů.

²⁷ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008.

²⁸ KOMINAREC, I. *Úvod do pedagogiky volného času*. Prešov: Grafotlač, 2003.

4 Historie a vývoj využití volného času

Hofbauer²⁹ uvádí, že volný čas má na rozdíl od některých sociálních institucí (jako rodina, škola) velmi krátkou historii. Volný čas lze sice pokládat za součást již předchozích civilizací a zmínky o něm lze nalézt již v dobách antického Řecka či v renesanci, jeho masový rozvoj se však právem klade až do 19. a 20. století. Co se týče počátku výchovy ve volném čase, tam Pávková³⁰ zmiňuje období konce 30. leté války (1648), kdy začal proces uvolňování života člověka od domova jako aktuálního bydliště, pracoviště i místa trávení volného času. Docházelo k masivnímu rozvoji nových technologií a tedy i přibýváním práce a dělnictva a postupem času se stalo cílem získat dostatek času na regeneraci a odpočinek. Začaly se objevovat vzdělávací, hudební, divadelní, tělovýchovné či turistické aktivity, vznikaly kluby, dělnické domy, zájmové či odborové organizace aj.

Volný čas po 2. světové válce shrnuje Jakubíková do třech hlavních fází.³¹

1. Od války do konce 50. let převládala fáze volného času orientována směrem k odpočinku a zotavení (regenerace pracovní síly).
2. Volný čas v šedesátých letech se soustředil na spotřebu (volný čas se rovná spotřebě).
3. V 80. letech začíná fáze volného času, která se orientuje na zážitky (kulturní vyžití zaměřené na zážitky). Dosažením nové kvality vnímání zážitků vzniká i jiná možnost spotřeby. Lidé mají dostatek času k tvorbě nehmotných životních statků, čímž vzniká zájem využívat volný čas v rámci společenského života a sociální angažovanosti v nejbližším okolí, na kreativní, tvořivou a produktivní činnost.

Postupem času vznikalo stále více lidových škol, zájmových sdružení apod. V 70. a 80. letech se zvyšovaly životní problémy mládeže (chronická nezaměstnanost, drogy aj.) klesal zájem o členství ve sdruženích a klubech. Vznikala různá alternativní sdružení a další iniciativy mládeže (protiválečné, ekologické. V 90. letech 20. století se pak společnost začala výrazně proměňovat. Transformace postkomunistických zemí se do pojetí a praxe výchovy mládeže ve volném čase začala promítat těmito směry:³²

²⁹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 13.

³⁰ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008.

³¹ JAKUBÍKOVÁ, D. *Marketing v cestovním ruchu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009.

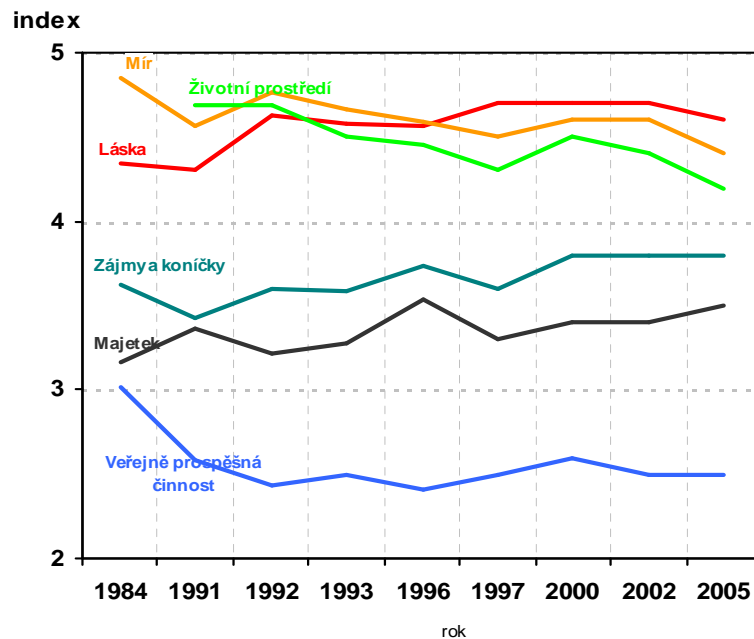
³² PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008.

- některá zájmová hnutí obnovila svou činnost (Junák), vznikalo i mnoho nových (Duha, Folklórní sdružení ČR aj.),
- dosavadní typy volnočasových aktivit pokračovaly ve své činnosti (družiny aj.),
- východiska i praxe zařízení volného času dětí a mládeže obou částí rozdělené Evropy se začaly sblížovat,
- soudobý vývoj západoevropské mladé generace nepřinesl pro zařízení volného času jen klady (masová nezaměstnanost, různé závislosti včetně počítačové).

4.1 Přístup mládeže k volnému času

V souvislosti s přístupem mládeže k trávení volného času je třeba otevřít otázku hodnot mládeže. Podle výzkumu Národního institutu dětí a mládeže³³ byly identifikovány tendence, které prezentují zvýšení důležitosti ekonomického prospěchu, kariéry jako způsobu získání majetku, materiálních hodnot a smyslového života a jeho prožitků, včetně drog. Bohužel však klesá významnost kvality života v konkurenci se smyslovým životem a materiálními hodnotami. Zmenšuje se důležitost odpovědnosti za ostatní v konkurenci s odpovědností i za druhé, ale také se zmenšuje podstata zdokonalování sebe sama a transcendentní rozměr života a představ. Stále vzrůstá důležitost majetku a náplně volného času podle zájmů a koníčků. Oproti tomu se zmenšuje zejména význam „být užitečný jiným lidem“, ale také podstata míru, životního prostředí a veřejně prospěšných činů.

³³ MŠMT ČR. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*. Praha: MŠMT, 2006.

Graf 1 Vývoj vybraných hodnot 1984 až 2005 (věková skupina 15 – 30).³⁴

4.2 Organizované a neorganizované volnočasové aktivity

Možností jak trávit volný čas je v současné době poměrně hodně. Obecně je možné rozlišit formy trávení volného času podle toho, jestli je tráven organizovaně nebo neorganizovaně nebo také jinak v rámci školy a mimo školu apod. Na tomto místě je možné zmínit Vyhlášku MŠMT č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání dětí a mládeže, která rozlišuje tyto formy trávení volného času:

- příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost nespojenou s pobytem mimo školu,
- pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činnost,
- táborem a další činnosti spojené s pobytem mimo školu,
- osvětovou činnost včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty aj., preventivní činnosti rizikového chování a výchovu k dobrovolnictví,
- individuální práce, hlavně vytváření podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů, nebo
- využití otevřené nabídky spontánních činností.

Hofbauer³⁵ uvádí, že od školy, jako všeobecně rozšířené vzdělávací a výchovné instituce se očekává vytváření předpokladů pro úspěšný vstup příslušníků mladé generace

³⁴ MŠMT ČR. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*. Praha: MŠMT, 2006.

do profesního, občanského i volnočasového života. Svou úlohu ve volném čase žáků škola uplatňuje jak přímo, tak prostřednictvím svých zařízení. Během poslední doby začaly školy s rostoucí měrou uskutečňovat různé příležitostné, jednorázové volnočasové činnosti. Patří zde různé návštěvy historických památek, kulturních, sportovních a podobných akcí. Dále různé školní slavnosti, zábavy, taneční a plesy, mezitřídní nebo meziškolní sportovní či jiná soutěžní utkání, lyžařské výcvikové kurzy, školy v přírodě či různé zahraniční zájezdy organizované školou. Na našich základních školách v současnosti působí ve volném čase žáků zejména školní družiny a školní kluby.

K organizovaným formám trávení volného času se řadí různá centra volného času, domy dětí a mládeže, sportovní oddíly, mládežnické organizace, zájmové útvary při školách atd. Zařízení volného času jsou typická vymezenými funkcemi, výchovnými a vzdělávacími cíli, určitým stupněm institucionalizace a profesionalizace, organizační strukturou, prostorovou a materiální vybaveností. Nejrozšířenějším vnitřně strukturovaným zařízením volného času mládeže (organizovaným a mimoškolním) jsou domy dětí a mládeže, které jsou charakteristické dobrovolnou účastí v členité paletě, všestranností obsahu a různorodostí metod, rozšiřujícím se okruhem účastnických skupin aj. Navazují na působení rodiny, vyučovací i mimovyučovací činnost školy a spolupracují s dalšími oblastmi volného času mládeže, zvláště s dobrovolnými sdruženími a zařízeními kultury a sportu.

Mimořádně důležitá je podle Hofbauera³⁶ pravidelná zájmová činnost (zájmové kroužky, soubory umělecké tvořivosti, sportovní družstva. Další důležitou součástí výchovného zhodnocování volného času jsou prostory a zařízení mimo školu. Vyhledávaným prostorem realizace volného času se natrvalo stala např. příroda umožňující jak oddechové, tak i poznávací příležitostné činnosti nebo dlouhodobé pobyty. V prostorách osídlených a kultivovaných člověkem jsou to místa přitažlivá historicky nebo umělecky, cíle jednorázových výletů nebo místa kulturních akcí (koncerty, divadelní představení aj.). V poslední době se také parky a hřiště proměňují jako místa k aktivnímu trávení volného času. Vznikají také různá moderní zařízení volného času jako skateparky, velká nákupní střediska s dětskými koutky, multikina, bowlingová centra a velkokapacitní rekreační a sportovní střediska jako aquaparky a sportovní areály či jiné. Častým, oblíbeným a významným způsobem realizace volného času mládeže je sdružování.

³⁵ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004.

³⁶ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004.

K základním typům takových sdružení u nás patří např. Junák nebo Pionýr nebo různá tělovýchovná sdružení dospělých (Sokol) nebo různá veřejně prospěšná sdružení, nábožensky orientovaná sdružení, politická sdružení mladých lidí aj.

Zájem dětí o členství a činnosti v různých organizacích u mládeže poměrně klesá. Co se týče neorganizovaného trávení volného času, tak lze říci, že pevné a významné místo v životě dětí a mládeže mají dnes hlavně informační technologie, činnosti spojené s počítačem, co do časového objemu, převyšují klasické aktivity jako je četba knih, časopisů nebo deníků. Ve volném čase mladí také často sledují televizi, scházejí se neorganizovaně s přáteli, poslouchají hudbu a čtou. Dále navštěvují kina, hrají na hudební nástroje, zabývají se kutilstvím, u mládeže se mnohonásobně zvyšuje čas věnovaný nákupům a vydělávání peněz. Problémem s tímto typem trávení volného času je, že tyto volnočasové aktivity, které nejsou strukturované a nejsou pro ně vytvářeny vhodné podmínky, mnohdy neposkytují možnost pozitivní realizace, relaxace a socializace mládeže. Vedou naopak k pasivnímu trávení volného času a mnohdy i ke vzniku sociálně patologických jevů.³⁷

4.3 Aktivní a pasivní trávení volného času

Současný vývoj volnočasových aktivit mládeže není zrovna ideální. Prohlubuje se spíše pasivita, konzumnost a nenáročnost aktivit. Zmenšuje se frekvence aktivit. Jako závažná se jeví eliminace aktivit ve volném čase mládeže orientující se na další vzdělávání. Kvalitní náplň pro volný čas se sice nevyřeší vše, ovšem má-li dítě pestrou nabídku a má šanci, že v něčem z toho bude úspěšné, zmenšuje se pravděpodobnost, že něco zničí, někoho zbije, opije se aj. U mládeže lze rozlišovat několik základních forem aktivit:³⁸

- fyzická aktivita realizovaná organizovanou tělovýchovou a sportovní činností a neorganizovanou tělovýchovou a sportovní činností;
- zájmová činnost s účastí na práci ve výtvarných, přírodovědeckých, technických, hudebních kroužcích apod.;
- pohyb na čerstvém vzduchu spojený s fyzickou aktivitou (s turistikou apod.);
- společenská činnost konána maximálně venku a při pohybové aktivitě;
- zábava kompenzující duševní napětí a přispívající k rozvoji osobnosti.

³⁷ MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002.

³⁸ MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002.

Aktivní trávení volného času podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky³⁹ musí splňovat některé následující funkce:

- aktivní přístup mládeže k provádění těchto aktivit,
- kompenzace jednotvárné zátěže (při vyučování, dlouhém sezení),
- posilování zdravého způsobu života a zdraví.

Asi k nejtypičtější formě pasivně tráveného volného času patří v současnosti aktivity spojené s médii. Mládež vyrůstá pod tlakem komerční televize. Mnoho let se diskutuje o vlivu filmů, televize a počítačových her na psychiku mládeže. Kromě toho, že chroničtí sledovači těchto médií jsou poškozováni na zdraví, poškozován je pohybový aparát, zrak, oběhový systém, nervová soustava, jsou tito jedinci konfrontováni i s násilím, ovšem už jim nejsou ukazovány následky těchto činů a zejména pak mladší děti mohou nabýt dojmu, že násilí je přirozenou součástí života. Pasivní trávení volného času představuje rovněž trávení volného času v partách, návštěvami hospod, restaurací, heren či diskoték, nicnedělání apod. Každopádně pasivní formy trávení volného času představují z hlediska společensky nevhodného chování mnohem větší riziko.⁴⁰

	muži (v %)	ženy (v %)	střední odborné učiliště (v %)	střední odborná škola (v %)	gymnázia (v %)	celkem (v %)
věnuje se koníčkům a zálibám	43	56	43	52	64	49
věnuje se sportu	18	6	15	10	7	12
dívá se na televizi, video	17	10	15	14	8	14
jde za přáteli, partou	8	16	11	12	15	12
věnuje se domácím pracem	3	5	4	5	3	4
jde do restaurace, pije	5	1	5	1	2	3
jde do přírody	6	6	7	6	1	6

Tabulka 1 Způsoby zahánění nudy ve věku 14-18 let (v %), výzkum českých dětí z roku 1996.⁴¹

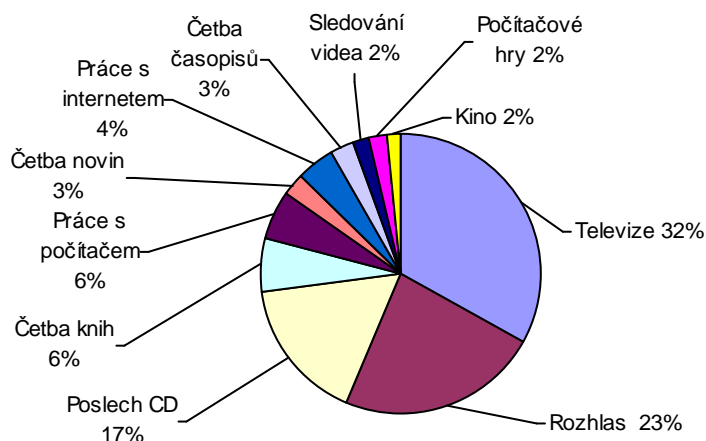
V Koncepti státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013 je vyzdvihoováno, že v poslední době se převládající volnočasovou aktivitou mládeže stalo pasivní trávení volného času. Každý den se na televizi dívá 76 % mládeže. Mnohem více času tráví lidé s médii, o dost více potřeb uspokojují prostřednictvím těchto médií

³⁹ MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002.

⁴⁰ MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002.

⁴¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999.

a mnohem více činností má mediální a virtuální podobu. Ve volném čase dnešní mládež jsou aktivity spojené s počítačem spolu se sledováním televize nejhojnějšími činnostmi. Už v roce 2000 trávila česká mládež s médii zhruba třetinu svého bdělého stavu a okolo dvou třetin svého disponibilního času (bez času v práci a ve škole) a tento podíl se bude pořád více zvyšovat. Od roku 2000 pořád výrazně stoupá doba strávená u počítače a včetně času stráveného v „kyberprostoru“ a rozvíjela se nová dimenze lidského bytí - virtuální realita. Od roku 1992 do roku 2000 se díky tomu výrazně snížilo množství přečtených knih. Téměř zmizela skupina intenzivních čtenářů, kteří za měsíc přečetli 4 a více knih. V roce 1992 činil mezi mládeží podíl těchto čtenářů max. 17 %. V roce 2000 se podíl těchto čtenářů pohyboval mezi 0 a 1 %.⁴²

Graf 2 Podíl jednotlivých médií na čase věnovaném médiím (2000, věková skupina 15-30 let).⁴³

⁴² MŠMT ČR. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*. Praha: MŠMT, 2006.

⁴³ MŠMT ČR. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*. Praha: MŠMT, 2006.

5 Společensky nevhodné formy chování mládeže

Jako společensky nevhodné formy chování (nebo sociálně nežádoucí) označují Valiřová a Kasíková⁴⁴ takové formy chování, které mají „*relativně hromadný charakter a svými negativními důsledky ohrožují nejen příslušného jedince, ale celou společnost.*“ Řadí se zde různé formy jako např. závislosti na návykových látkách (alkohol, drogy aj.), vážnější poruchy společenského zařazení, které představuje delikvence (šikana, vandalismus, sprejerství, prostituce aj.), příslušnost k extremistickému hnutí nebo náboženské sektě. V poslední době taky patří poruchy sebepojetí, podmíněné módními vlivy, které svými důsledky ohrožují nejprve zdraví řady mladých lidí a v určitých případech i životy postižených.

Co se týče drog a drogové závislosti, tak motivem užívání drog bývá např. potřeba řešit své problémy, únik před stresovými situacemi a frustrací, uvolnění zábran či potřeba dosáhnout uspokojení nebo rozkoše, která není jinak dostupná, únik před stereotypem, nudou, získání inspirace, potřeba sociální konformity, uchování sociálních vztahů, potřeba být uznán skupinou, ve které se drogy užívají běžně.⁴⁵ U kriminality a delikvence bývají motivy a znaky specifické na rozdíl od trestné činnosti dospělých. Častěji je kriminalita mládeže uskutečňována se spolupachateli a ve skupině, je připravována nedokonale, neplánovaně, mladiství pachatelé jsou neúměrně tvrdí, devastují, často pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. Mládež je při delikvenci více emotivní, často odcizují věci, které zrovna potřebují nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. automobily, videa, zbraně, alkohol, cigarety apod.).⁴⁶

Mentální anorexie bývá zase spojená se strachem z obezity, s touhou dobře vypadat, mít krásnou, štíhlou postavu aj. Za mentální anorexií a bulimií se skrývají nejasněné vztahy k vlastnímu ženství, nedořešené vnitřní konflikty s matkou a neschopnost navazovat uspokojivé vztahy s vrstevníky. Problematická je i promiskuita, jejíž příčinou může být např. u dívek neschopnost odmítnout jakýkoliv sexuální zájem z úzkosti z osamění, ale i citová deprivace v dětství, identifikace s normami určitého deviantního chování apod. Prostituce zase představuje výrazné zdravotní i psychické

⁴⁴ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007, s. 354.

⁴⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999.

⁴⁶ MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Masarykova univerzita, 2001.

riziko. Nezralé jedince s potřebou sounáležitosti s něčím významným a pocitu příslušnosti ke skupině vyvolených může ohrozit členství v různých sektách aj.⁴⁷

5.1 Faktory představující riziko vzniku společensky nevhodného chování mládeže

Čech⁴⁸ zmiňuje v souvislosti se vznikem společensky nevhodného chování mládeže právě potřebu efektivitu a kvalitně využívaného volného času, která ovšem mnohdy naráží na překážky, které ho více či méně podstatným způsobem omezují a neumožňují jeho prožívání v potřebné míře. Hlavní problémy a možná rizika vzniku společensky nevhodného chování pak tkví v:

- rodině, která nesplňuje adekvátně svou výchovnou funkci, nedokáže nebo neumí nabídnout účinné využití volného času,
- finančních schopnostech a sociálním zázemí rodiny,
- nepříznivému vlivu sociální skupiny, etnika,
- tělesném, mentálním nebo sociálním handicapu,
- nedostatku volného času, nepřiměřených požadavcích rodičů,
- pasivitě, averzi a neschopnosti,
- nevhodnému výběru aktivit aj.

Vodáková⁴⁹ např. zmiňuje, že aktivní trávení volného času mládeže závisí významně na iniciativě, informovanosti a možnostech jejich rodičů. Dále také na tom, že čím lépe je rodina situována, tím více tráví mládež svůj volný čas s rodiči, sourozenci a prarodiči. Následně pak mají rodiče celkově lepší přehled o aktivitách svých dětí ve volném čase, více je povzbuzují a motivují. Děti z nevhodně situovaných rodin tráví samy skoro dvakrát více času než děti z rodin průměrně či lépe situovaných. Také např. bylo prokázáno, že významným činitelem, který má vliv na trávení volného času mládeže, je velikost obce, ve které bydlí. Děti bydlící v obcích do pěti tisíc obyvatel se nudí mnohem více a věnují se neorganizovaným aktivitám, jako jsou návštěvy přátel, sportovní činnosti venku.

⁴⁷ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007.

⁴⁸ ČECH, T. *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně*. Brno: Katedra soc. pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, 2002.

⁴⁹ VODÁKOVÁ, J. *Volný čas dětí? Bud' příliš kroužků nebo pasivita*. [online]. 2011. [cit. 2012–11–8].

Čech⁵⁰ např. ve svém výzkumu u dětí z Brna zjistil, že kvalita využívání volného času se odvíjí od části města, kdy byly rozdílné, jsou výsledky škol z centra města a škol z okrajových oblastí Brna, které v mnohých směrech prokazují prvky maloměstského způsobu života. Kvalita využívání volného času tak souvisí s možnostmi různých částí města (nebo město vs. vesnice), nabídkách škol, institucí a zařízení pro volný čas, na dostupnosti sportovišť apod. Ovlivňovat trávení volného času a jeho kvalitu může i rozdílnost etnika, kdy např. romské děti neumějí (z pohledu majoritní společnosti) efektivně a hodnotně volný čas využívat. Tráví jej zpravidla živelně, bez smysluplnějšího cíle. Také děti, navštěvující zvláštní školu, tráví volný čas odlišně, zpravidla neorganizovaně, což může být důsledkem jejich mentálního postižení, nevhodného pedagogického působení rodiny nebo působením vrstevnické skupiny. O dost častěji propadají sociálně patologickým jevům.

Rodina hraje nejvýznamnější úlohu vývoji dítěte. Při vzniku společensky nevhodného chování na dítě negativně působí např. střídání různých stylů výchovy a nejednotnost ve výchovném působení, nebo přílišná zaměstnanost rodičů, jejich lhostejnost vůči dětem a výchově, neúměrné požadavky. Nepříznivý vliv může mít nízký věk matky, výchova pouze jedním z rodičů, sociální poměry, v nichž je dítě vychováváno. Nejčastější příčinou např. útěku z domova, vyhledávání nové společnosti a současně i ke sklonu k nevhodnému chování a projevům bývá problémová rodina (chlad, odmítání, agresivita, bezcitnost, rozdílná výchova, nepříznivá ekonomická situace) nebo naopak dobře situovaná rodina, kde ovšem rodiče nemají na děti čas. Na výkonnost ve škole nebo na psychiku mladých lidí mohou mít špatný vliv ale i masmédiá a nevhodná literatura. Čech⁵¹ uvádí, že např. na vznik záškoláctví může mít vliv i škola, její systém, případně sám pedagog může být velmi podstatným činitelem při vzniku záškoláctví. Příčiny záškoláctví mohou tkvít v nadměrné citové závislosti mladého člověka na některé dospělé osobě, nástupu psychomotoricky nezralého dítěte do školy nebo na druhou stranu v jeho mimořádných vědomostech a schopnostech.

Rizikem je i společenské prostředí, v něm se prosazuje spíše konzumní způsob života, agrese, kult peněz ve spojení se všeobecně vnímanou korupcí a tunelováním ekonomiky, je dopad do hodnototvorného systému dětí a mládeže velmi nepříznivý.

⁵⁰ ČECH, T. *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně*. Brno: Katedra soc. pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, 2002.

⁵¹ ČECH, T. *Nežádoucí sociálně patologické projevy školních dětí*. [online]. [cit. 2012–11–8].

Zavádějící a destruktivní je pro hodnotový systém dětí je liberální postoj společnosti k drogám a jejich konzumu.⁵² Fisher a Škoda⁵³ zmiňují v souvislosti se vznikem příčin a zdrojů, které vedou ke vzniku a rozvoji sociálně patologického chování i působení řady biopsychosociálních faktorů, ovšem vždy ve vzájemné interakci. Jak uvádí Čech,⁵⁴ se na vzniku sociálně patologických jevů a nevhodném chování, značně podílí způsob využití volného času mládeže. Děti mají možnost navštěvovat školní družiny a kluby, ovšem rovněž instituce, které organizují zájmovou činnost za úplatu – střediska pro volný čas dětí a mládeže a domy dětí a mládeže. V naší zemi však chybí nabídka zájmových klubů či středisek, kam by mládež mohla docházet kdykoliv a zvolit si aktuálně vyhovující aktivitu, jako tomu je v jiných vyspělých zemích. Nakonec Fisher a Škoda⁵⁵ uzavírají, že příčiny vzniku sociálně nevhodného chování lze označit za multifaktoriální.

5.2 Prevence společensky nevhodných forem chování

Možností jak preventivně působit na mládež při riziku vzniku společensky nevhodných forem chování je vícero a ideální je, když spolupůsobí hned několik. Jako neúčinnější a nejlevnější forma prevence se jeví výchova v rodině a ve škole. Rodinná výchova je základ, na kterém pak později staví škola. Někdy je nezbytné tyto základy víceméně poopravit, na některých není možné stavět vůbec. Faktem však je, že prevence vyžaduje vždy těsné spolupůsobení všech sil společnosti. Vedle rodiny, škol a školských zařízení je třeba sladěných a propojených opatření v oblasti zájmových organizací, občanských sdružení, místní samosprávy, zdravotnických zařízení, pedagogicko-psychologických poraden, středisek výchovné péče pro děti a mládež, duchovních sdružení, policie, kulturních středisek, podnikatelských subjektů apod.⁵⁶

Problematika prevence je celkem obsáhlá a zahrnují ji různé dokumenty týkající se prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a volného času:⁵⁷

⁵² MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002.

⁵³ FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009.

⁵⁴ ČECH, T. *Nežádoucí sociálně patologické projevy školních dětí*. [online].[cit. 2012–11–8].

⁵⁵ FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009.

⁵⁶ MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002.

⁵⁷ MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002.

- Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2009 – 2012.
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, č. j. 14514/2000-51.
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 28 275/2000-22.
- Národní osnovy pro vzdělávání metodiků primární prevence škol a školských zařízení.
- Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007–2013.
- Zákon o podpoře sportu.
- Národní program rozvoje sportu pro všechny v ČR.

Z hlediska systému prevence společensky nevhodného chování, kterou zajišťují jiné instituce než rodina a týkají se resortu školství, mládeže a tělovýchovy patří instituce a organizace veřejné správy a další subjekty počínaje MŠMT a jeho vybranými přímo řízenými organizacemi, odbory školství, mládeže a tělovýchovy na krajských úřadech, základní, střední a speciální školy, školní družiny, školní kluby, domovy mládeže, střediska pro volný čas dětí a mládeže, pedagogicko-psychologické poradny a střediska výchovné péče, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy.⁵⁸

V souvislosti s tématem této bakalářské práce je třeba rovněž zmínit preventivní působení právě volného času, neboť volný čas a jeho naplnění hraje důležitou roli při utváření osobnosti mladého člověka a jeho uplatnění ve společnosti, při pozitivní socializaci, výchově ke zdravému životnímu stylu a tím i k prevenci společensky nevhodného chování. Volnočasové aktivity, pakliže jsou správně strukturované, definované a organizované, jsou podstatné při utváření pozitivní hodnotové orientace, při ovlivňování její zájmové struktury, při zvyšování její samostatnosti a při dalších pozitivních výchovných aktech. Velmi důležitou volnočasovou aktivitou je pak sport, který plní jak funkci socializace jedince, naplňuje potřebu sounáležitosti, umožňuje socializaci, týmovou spolupráci, osvojení vůdcovských rolí, zvyšuje kohezi skupiny. Má funkci zábavy ve skupině, harmonizace s přírodou, naplňuje potřebu estetických prožitků. Učí zvládat emoce, navozovat emoce a ventilovat je aj.⁵⁹

⁵⁸ MŠMT. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže Čj.: 14514/2000 - 51*[online].[cit. 2012–11–8].

⁵⁹ MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část práce se zaměří na otázku konkrétní reflexe teorie problematiky trávení volného času jako možné prevence společensky nevhodného chování u mládeže. V této části tak bude prezentován výzkum realizovaný v městě České Budějovice a přilehlých vesnicích, jehož cílem je provést dotazníkové šetření u mladých lidí s otázkami zaměřujícími se zejména na to, jak sami tráví volný čas, co nebo kdo má vliv na to, jak volný čas tráví apod. Součástí praktické části bude i stručná analýza nabídky volnočasových aktivit a zájmových organizací v Českých Budějovicích.

6 Výzkumný problém

Dotazníkové šetření bylo realizováno v Českých Budějovicích, konkrétně pak u mládeže žijící v tomto městě, eventuálně přilehlých vesnicích. Jelikož je součástí výzkumu zjišťování toho, jak zdejší mládež tráví svůj volný čas, není od věci provést drobnou sondu do nabídky volnočasových aktivit a zájmových organizací v Českých Budějovicích, neboť tato nabídka může mít v konečném důsledku vliv i na četnost některých odpovědí v dotazníkovém šetření.

České Budějovice jsou největším městem Jihočeského kraje, žije zde 95 tisíc obyvatel. Nachází se zde jak průmyslové, tak i kulturní centrum celého kraje, lze zde nalézt několik základních (27), středních (18) i vysokých škol. Město založil český král Přemysl Otakar II již v roce 1265. Rozloha samotného města činí 5 555 ha. Z hlediska věkového složení obyvatelstva Českých Budějovic lze říci, že zde žije 5 977 obyvatel ve věku 10 až 14 let (6,2 %), ve věku 15 až 19 je to 6 156 obyvatel (6,4 %), ve věku 20 až 24 let je to pak 7 042 obyvatel (7,3 %).⁶⁰ Pokud bychom tyto skupiny zahrnuli do uvedeného vymezení mládeže, tak mládež v tomto městě tvoří celých 19,9 % ze všech obyvatel žijících v Českých Budějovicích.

V Českých Budějovicích lze nalézt rovněž 9 domovů mládeže (státních), dvě střediska pro volný čas dětí a mládeže (1 státní, 1 soukromé). Pro ukázkou lze uvést nabídku Domu dětí a mládeže České Budějovice, který zahrnuje oddělení taneční, výtvarné, hudební a dramatické, přírodovědné, technické a PC, sportovní a turistické, vzdělávání

⁶⁰ Informační listy České Budějovice. České Budějovice: Magistrát města České Budějovice, 2003.

a dramatické a klubové činnosti.⁶¹ V tomto domu dětí a mládeže se na začátku každého nového školního roku otevírá na 200 zájmových oddílů, do nichž se hlásí přes 2 000 dětí, mládeže i dospělých. V rámci každého oddělení pak vznikne několik desítek zájmových útvarů. Z dalších kulturních zařízení lze zmínit 12 divadel a divadelních souborů, 3 muzea, 24 galerií a výstav, 6 veřejných knihoven, 3 kina, hvězdárna a planetárium a 17 ostatních kulturních zařízení.⁶²

Z hlediska sportovního vyžití, nabízí České Budějovice plavecký stadion (krytý bazén i letní plovárna), zimní stadion, sportovní halu (míčové hry, atletický koridor), fotbalový stadion a rekreační areál Malý jez. V Českých Budějovicích je registrováno celkem cca 120 tělovýchovných jednot a sportovních klubů, které registrují na 10 600 dětí a mládeže do 18 let věku. V nejvyšších soutěžích reprezentují České Budějovice Volejbalový klub České Budějovice, HC České Budějovice (extraliga ledního hokeje), SK České Budějovice (1. fotbalová liga), TJ Meteor (1. liga pozemního hokeje), dále např. SK Moderní gymnastika Máj, SK Vodní slalom, Taekwon-do TONG-IL, Taekwon-do Naeryo-chagi, SK Policie aj. Město dále disponuje dvěma vybudovanými cyklistickými trasami.⁶³

Pro milovníky přírody funguje naučná stezka kolem Vrbenských rybníků, příměstský park ve Stromovce, Areál U Malého a Velkého jezu a U Špačků slouží zase ke koupání či sportu (nohejbal, volejbal). V okolí města se nachází četné množství lesních ploch včetně přírodních rezervací. K návštěvě lákají i atraktivní lokality Třeboňsko, Novohradsko nebo Šumava.⁶⁴

7 Cíl práce a hypotézy

V teoretické části práce byly představeny pojmy volný čas i vymezena mládež, současně však byla také představena problematika společensky nevhodných forem chování mládeže. Cílem praktické části práce je snaha o zjištění toho, jakým způsobem tráví svůj volný čas současná mládež a jakou úlohu v jejich životě jeho trávení sehrává a v závislosti na tom posoudit nakolik je možné vhodné trávení volného času považovat za prevenci některých

⁶¹ DDM ČESKÉ BUDĚJOVICE

⁶² Informační listy České Budějovice. České Budějovice: Magistrát města České Budějovice, 2003.

⁶³ Informační listy České Budějovice. České Budějovice: Magistrát města České Budějovice, 2003.

⁶⁴ Informační listy České Budějovice. České Budějovice: Magistrát města České Budějovice, 2003.

typů společensky nevhodného chování. Dílčím cílem je zjistit, jestli se tyto hodnotové systémy a přístupy k trávení volného času liší v závislosti na tom, jestli jde o mládež pocházející z vesnice nebo města, jestli je u tohoto činitele v odpovědích respondentů identifikovat nějaké výraznější rozdíly v závislosti na místě bydliště. Rovněž je možné se v tomto ohledu zaměřit a sledovat, jestli existují nějaké výraznější rozdíly i v rámci toho, zda-li adolescenti a pubescenti pocházejí z úplných nebo neúplných rodin.

Pro naplnění cílů bakalářské práce tak bylo zvoleno několik výzkumných předpokladů:

Výzkumný předpoklad č. 1: Lze předpokládat, že respondenti z vesnického prostředí budou častěji než respondenti městského původu vyjadřovat, že se ve volném čase nudí.

Výzkumný předpoklad č. 2: Lze předpokládat, že více než polovina respondentů zastává názor, že svůj volný čas tráví smysluplně.

Výzkumný předpoklad č. 3: Lze předpokládat, že více než polovina respondentů uvede, že ve volném čase užívá návykové látky.

Výzkumný předpoklad č. 4: Lze předpokládat, že méně než polovina respondentů připustí, že se ve volném čase dostala svým chováním do konfliktu se zákonem.

7.1 Metody výzkumu a výzkumný vzorek

Pro splnění zadaných cílů bakalářské práce a pro vyhodnocení stanovených předpokladů byla jako nejvhodnější metoda vybrána metoda dotazníkového šetření. Dotazník jako takový má mnoho společného s rozhovorem, tedy jsou respondentovi pokládány otázky, ovšem v dotazníku se jedná o písemné dotazování, obvykle prostřednictvím vytištěného speciálního formuláře. Jak v rozhovoru, tak i u dotazníkového šetření je důležité dodržování několika základních zásad pro jejich vytváření, tedy především, aby byl dotazník pro respondenty pochopitelný. Podoba dotazníku by měla vyplývat z principu introspekce, odpovědi respondentů jsou závislé na jejich vnitřních pocitech a zkušenostech. Přitom se jedná o metodu nepřímého sebeposouzení, poněvadž respondent většinou hodnotí své chování v některých zvláštních či obvyklejších situacích.⁶⁵

⁶⁵ TRPIŠOVSKÁ, Dobromila, VACÍNOVÁ, Marie. *Sociální psychologie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007.

Definici dotazníku nabízí kupř. Reichel,⁶⁶ když jej popisuje jako postupné kladení otázek v písemné podobě. Otázky uvedené v dotazníku by měly vycházet z dopředu objasněných výzkumných cílů výzkumu, musí zrcadlit konceptualizaci problémů či operacionalizované znaky a ukazatele a zajišťovat podstatné údaje pro stanovené hypotézy. Položky v dotazníku musí být dotazovaným pochopitelné, neměly by v nich být cizí termíny, odborné výrazy nebo formulace. Měly by být rovněž jednoznačné, dotazovaný musí pochopit, na co přesně se ho v dotazníku výzkumník ptá a co je dotazem myšleno. Formulace ani jednoho dotazu nesmí vyvolávat sugesci. Položky v dotazníku se dělí obvykle na dva typy, a to otázky výzkumné a meritorní, jejichž prostřednictvím se získávají důležité informace a údaje.

Pokládání otázky se mohou vztahovat buď k jevům vnějším, nebo k jevům vnitřním (jako jsou stanoviska, názory, pohnutky apod.). Dotazník by měl vždy tvořit jakýsi systém pečlivě přichystaných a korektně formulovaných dotazů, které jsou promyšleně seskupeny a na které dotazovaný také odpovídá písemně.⁶⁷ Tvorba dotazníku je značně složitá, požaduje v první řadě bedlivou analýzu studované problematiky a jednoznačné vymezení cíle. Z toho důvodu je třeba klást jako první programové otázky, které svými položkami vyčerpávají celou oblast zkoumané tematiky.⁶⁸

Trpišovská a Vacínová⁶⁹ poté uvádějí některé aspekty, které dotazník činí u výzkumníků natolik oblíbený. V první řadě jde hlavně o jednoduchou administraci, respondenti zůstávají v naprosté anonymitě, u dotazovaných tak osob mohou odpadnout jejich pochyby, zbaví se zábran, odpověď může být spolehlivější. Dotazovaný si svou odpověď může dostatečně dlouho promýšlet. Obrovskou výhodou je možnost získat odpovědi od velmi početného výzkumného souboru, jehož respondenti mohou pocházet z různých koutů republiky. Ovšem dotazníkové šetření má i některá negativa, jako např. zprostředkovanost styku, který může způsobit nesrozumitelnost některých položek v dotazníku. Respondentům se také nemusí chtít rozepisovat nebo se zkrátka

⁶⁶ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009.

⁶⁷ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007.

⁶⁸ TRPIŠOVSKÁ, Dobromila, VACÍNOVÁ, Marie. *Sociální psychologie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007.

⁶⁹ TRPIŠOVSKÁ, Dobromila, VACÍNOVÁ, Marie. *Sociální psychologie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007.

dotazníkového šetření účastnit či odpovídat podle pravdy. Při neosobním předávání a vybírání dotazníků může být celkem malá návratnost.

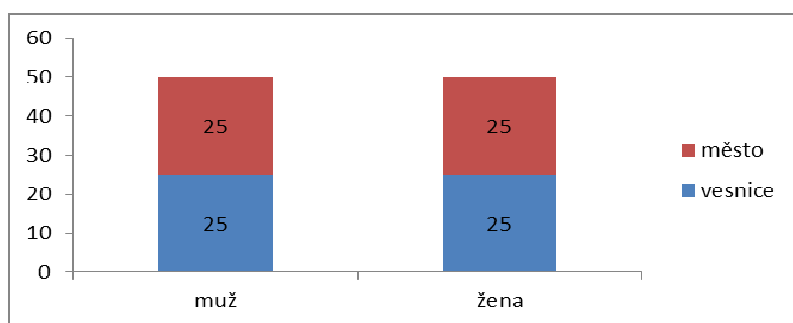
Dotazníkové šetření v této práci zahrnuje celkem 24 otázek. Jedná se o otázky uzavřené, které vždy nabízejí několik variant odpovědí, eventuálně u některých otázek je možnost vyjádření vlastního názoru, pakliže respondentovi navržené varianty nestačí. Na začátku dotazníkového šetření je respondentům vysvětlen účel a smysl výzkumného šetření včetně návodu, jak mají respondenti odpovědi označit a kolik je možných variant odpovědí. První čtyři otázky v dotazníku pak slouží k charakterizaci výzkumného souboru, tedy zjišťují jejich pohlaví, věk, bydliště a původ z hlediska rodinného zázemí. Dalších 20 otázek již slouží k naplnění stanovených cílů práce a zjišťuje, jak mládež tráví volný čas.

Výzkumný soubor v tomto výzkumu tvoří přirozeně respondenti spadající pod charakteristiku a definici pojmu mládež. Konkrétně pak šlo o žáky druhého stupně základních škol a žáky středních škol v okrese České Budějovice, kteří byli osloveni na veřejných místech se záměrem postihnout jejich přirozenou skladbu v rámci Českých Budějovic a naplnění možnosti sledovat rozdíly mezi respondenty z vesnice a města.

8 Výsledky výzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo v průběhu měsíce listopadu roku 2012. Celkem bylo distribuováno 100 dotazníků, vrácených a správně vyplněných jich bylo díky osobnímu dotazování všech 100, tedy návratnost byla 100 %. Grafy a tabulky jsou zpracovány v programu Microsoft Excel. Na tomto místě budou prezentovány výsledky dotazníkového šetření:

1. Jsi:

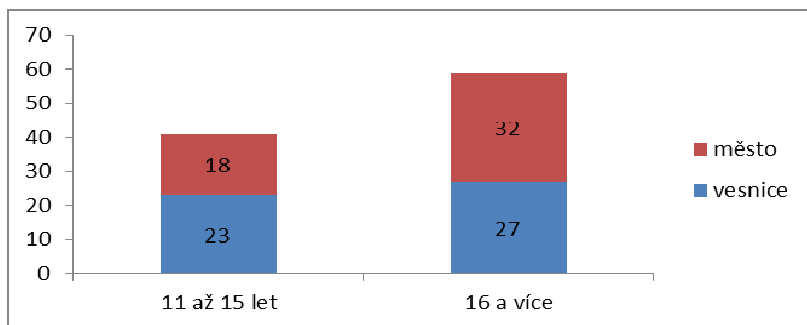
Graf 3 zobrazuje pohlaví respondentů.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
muž	25	25	50
žena	25	25	50

Tabulka 2 Pohlaví respondentů.

Mezi respondenty byl stejný poměr žen a mužů, stejně jako stejný poměr pohlaví jak z města (25 žen, 25 mužů), tak z vesnice (25 žen, 25 mužů).

2. Je ti:

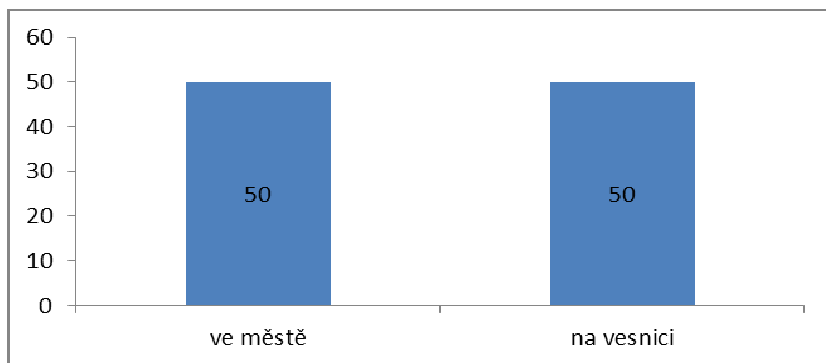
Graf 4 zobrazuje věk respondentů.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
11 až 15 let	23	18	41
16 a více	27	32	59

Tabulka 3 Věk respondentů.

Mezi respondenty mírně převažovali ti z věkové kategorie 16 a více let (59 %), respondentů z věkové kategorie 11 až 15 let bylo 41 %.

3. Bydlíš v:

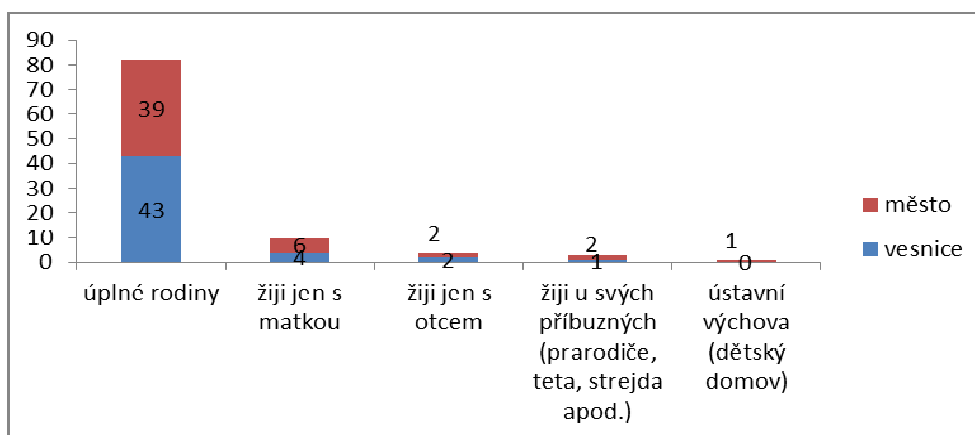
Graf 5 zobrazuje bydliště respondentů.

Tabulka 4 Bydliště respondentů.

	%	celkem
ve městě	50	50
na vesnici	50	50

Respondenty se podařilo sehnat tak, aby jich 50 (tedy 50 %) pocházelo z vesnice a 50 (50 %) pocházelo z města.

4. Pocházíš z:

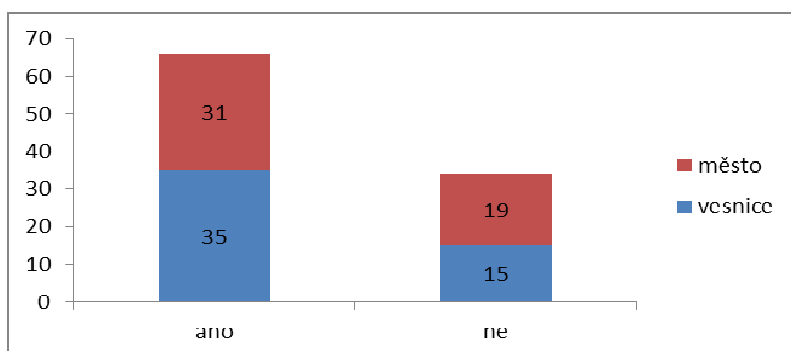
Graf 6 zobrazuje rodiny respondentů.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
úplné rodiny	43	39	82
žijí jen s matkou	4	6	10
žijí jen s otcem	2	2	4
žijí u svých příbuzných (prarodiče, teta, strejda apod.)	1	2	3
ústavní výchova (dětský domov)	0	1	1

Tabulka 5 Rodiny respondentů.

Nejvíce (82 %) respondentů pocházelo z úplné rodiny, dalších 10 % z rodiny rozvedené, žijící jen s matkou, 4 % z rozvedené rodiny žijící s otcem, 3 % dětí žijící v jiném typu rodiny – s příbuznými apod., 1 % respondentů pocházelo z dětského domova.

5. Trávíš volný čas podle svých představ?

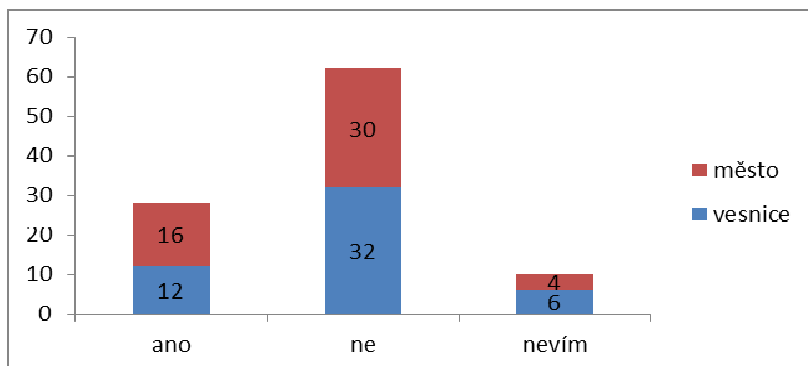
Graf 7 zobrazuje trávení volného času respondentů podle svých představ.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
ano	35	31	66
ne	15	19	34

Tabulka 6 Tráví respondenti čas podle svých představ?

Větší část respondentů (66 %) tráví čas podle svých představ, ovšem i dost značné procento (34 %) jej podle svých představ netráví.

6. Nudíš se často?

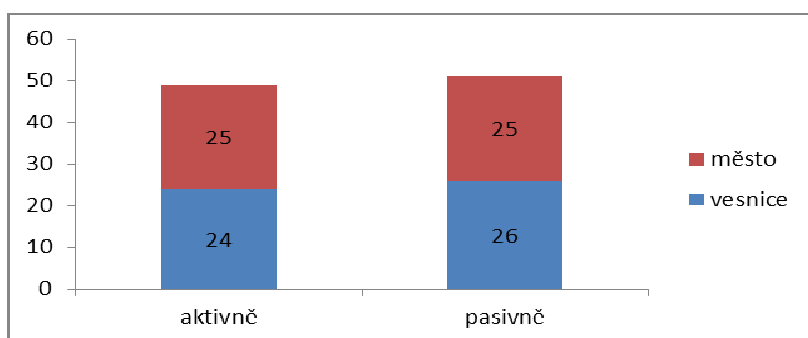
Graf 8 zobrazuje nudu respondentů.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
ano	12	16	28
ne	32	30	62
nevím	6	4	10

Tabulka 7 Nudí se respondenti často?

Podle výsledků této části výzkumu se jeví, že respondenti se často nenudí (62 %), dalších 28 % se často nudí a 10 % neví. Více se evidentně nudí respondenti z města. Z hlediska věkových kategorií lze říci, že mezi kladnými odpověďmi bylo výrazně větší zastoupení věkové kategorie dětí 16 a více let a méně se evidentně nudí spíše ženy než muži.

7. Jakým způsobem *nejraději* trávíš svůj volný čas?

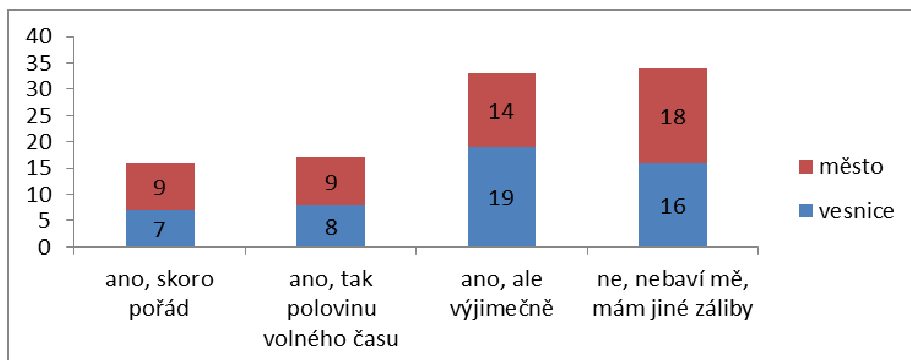
Graf 9 zobrazuje nejoblíbenější způsob trávení volného času respondentů

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
aktivně	24	25	49
pasivně	26	25	51

Tabulka 8 Nejoblíbenější způsob trávení času.

Nejraději tráví větší část respondentů svůj volný čas pasivně (51 %), zbylých 49 % jej nejraději tráví aktivně. Poměr je celkem vyrovnaný, u respondentů z města naprosto. Mezi respondenty z vesnice mírně převažuje preference pasivního trávení.

8. Trávíš svůj volný čas sportem?

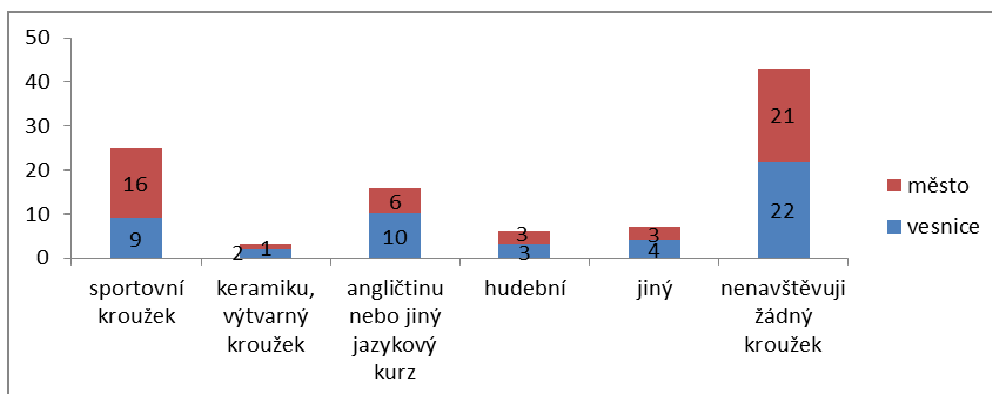
Graf 10 zobrazuje trávení volného času respondentů sportem.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
ano, skoro pořád	7	9	16
ano, tak polovinu volného času	8	9	17
ano, ale výjimečně	19	14	33
ne, nebaví mě, mám jiné záliby	16	18	34

Tabulka 9 Tráví respondenti volný čas sportem?

Bohužel, podle všeho dnešní mládež sportem svůj volný čas zrovna moc netráví (34 %), dalších 33 % jej sportem tráví, ale výjimečně. Pouhých 16 % respondentů takto tráví čas pořád. Sportují podle všeho více chlapani, kteří v kladných odpovědích převažovali.

9. Navštěvuješ v současnosti nějaký zájmový kroužek nebo aktivitu, pokud ano jakou?

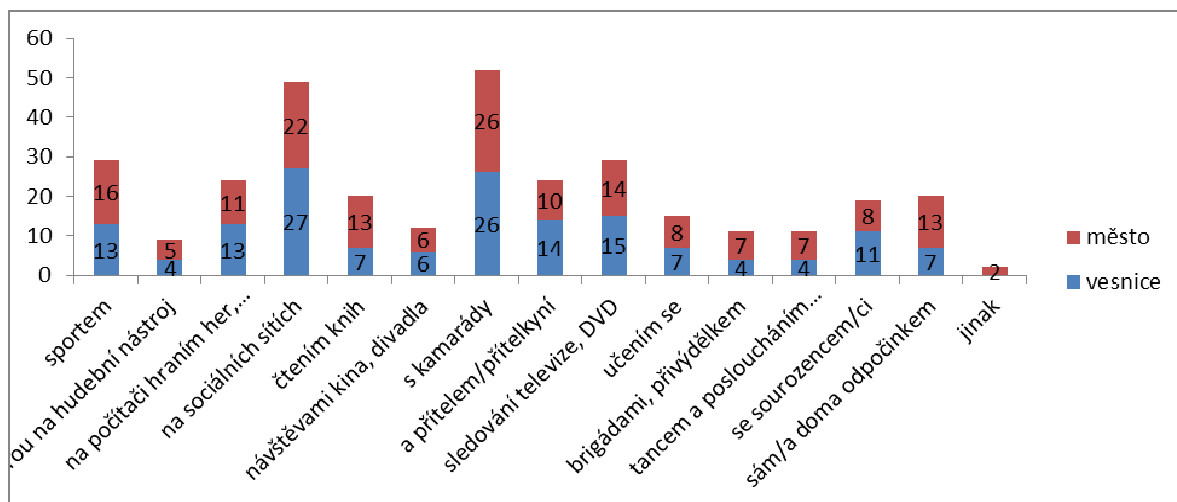
Graf 11 zobrazuje návštěvnost respondentů na zájmových kroužkách.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
sportovní kroužek	9	16	25
keramiku, výtvarný kroužek	2	1	3
angličtinu nebo jiný jazykový kurz	10	6	16
hudební	3	3	6
jiný	4	3	7
nenavštěvuji žádný kroužek	22	21	43

Tabulka 10 Navštěvují respondenti zájmové kroužky?

Ani co se týče zájmových kroužků, není výsledek zrovna pozitivní. Žádný kroužek nenavštěvuje celých 43 % respondentů. Pokud nějaký navštěvují, pak v největším počtu jde o kroužek sportovní (25 %), poté o jazykové kroužky (16 %), jiné (7 %), hudební jen v 6 % a výtvarné pouhá 3 %.

10. Kterým z následujících způsobů nejraději trávíš svůj volný čas (můžeš vybrat více možností)?

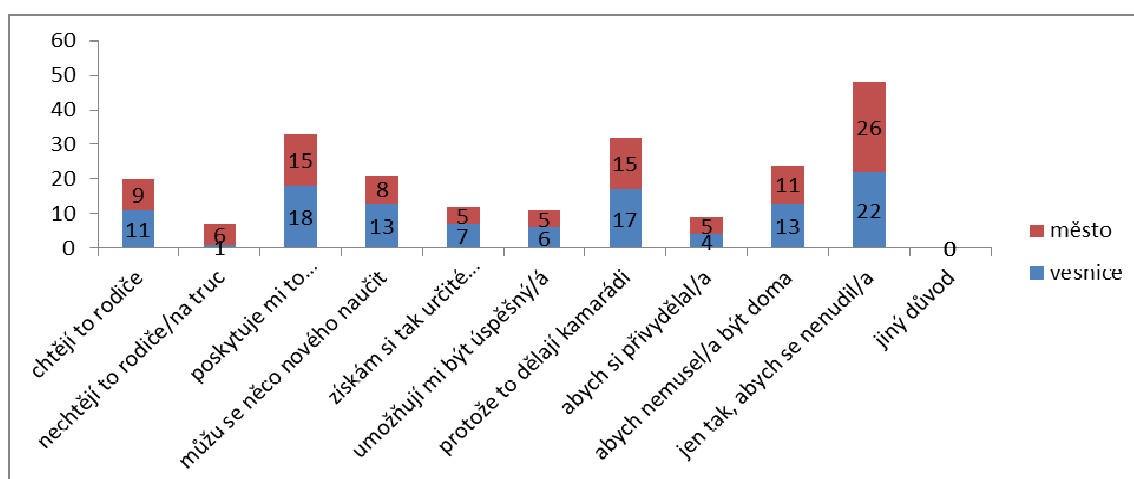
Graf 12 zobrazuje jakým způsobem respondenti nejraději tráví svůj volný čas.

	vesnice	město	celkem
sportem	13	16	29
hrou na hudební nástroj	4	5	9
na počítači hraním her, vyhledáváním informací	13	11	24
na sociálních sítích	27	22	49
čtením knih	7	13	20
návštěvami kina, divadla	6	6	12
s kamarády	26	26	52
a přítelem/přítečkyní	14	10	24
sledování televize, DVD	15	14	29
učením se	7	8	15
brigádami, přivýdělkem	4	7	11
tancem a posloucháním hudby	4	7	11
se sourozencem/ci	11	8	19
sám/a doma odpočinkem	7	13	20
jinak	0	2	2

Tabulka 11 Jak nejraději tráví respondenti volný čas?

Opět otázka na nejoblíbenější způsob trávení volného času, tentokrát již konkrétně. Respondenti mohli volit více odpovědí, proto jsou v tabulce znázorněna absolutní data. Podle očekávání patří k nejoblíbenějším způsobům trávení volného času současné mládeže pobyt s kamarády (52x) a na sociálních sítích (49x – více respondenti z vesnice). K dále velmi oblíbeným způsobům trávení volného času patří sledování televize a DVD (29x) a sport (více u respondentů z města), což je celkem překvapivé vzhledem k předchozím zjištěním. Oblíbené je i trávení volného času s přítelem/přítečkyní (24x), hraním počítačových her (24x), čtením knih (20x) nebo sám doma odpočinkem (20x). Méně často pak se sourozenci (20x), jen 15x učením se, návštěvami kina/divadla (12x), brigádníčením (11x) a tancem či posloucháním hudby (11x), hrou na hudební nástroj 9x, jinak 2x (skákáním na skákacích botách, pole dance neboli tancem u tyče za účelem cvičení a posilování).

11. Z jakého důvodu svůj volný čas trávíš tímto způsobem (můžeš vybrat více možností)?

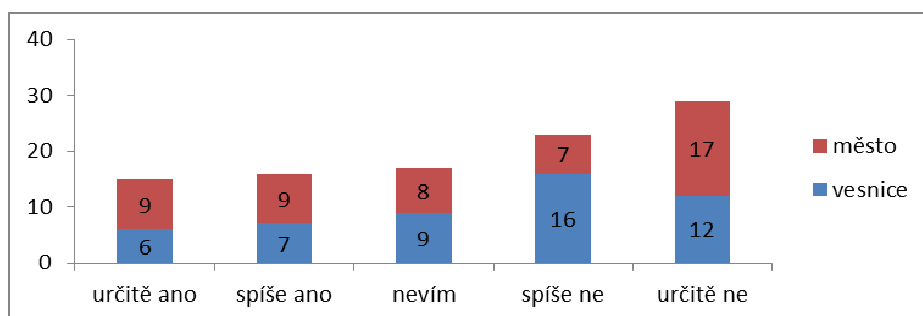
Graf 13 zobrazuje, proč takto respondenti tráví svůj volný čas.

	vesnice	město	celkem
chtějí to rodiče	11	9	20
nechtějí to rodiče/na truc	1	6	7
poskytuje mi to uspokojení a zábavu	18	15	33
můžu se něco nového naučit	13	8	21
získám si tak určité postavení mezi kamarády	7	5	12
umožňují mi být úspěšný/á	6	5	11
protože to dělají kamarádi	17	15	32
abych si přivydělal/a	4	5	9
abych nemusel/a být doma	13	11	24
jen tak, abych se nenudil/a	22	26	48
jiný důvod	0	0	0

Tabulka 12 Proč takto respondenti tráví volný čas?

Zde volili respondenti opět z více možných odpovědí. Nejčtenější důvod, proč respondenti tráví svůj volný čas tak, jak jej tráví je prostý, dělají to jen tak, aby se nenudili (48x) – více respondenti z města, poté proto, že jim to poskytuje uspokojení (33x) nebo proto, že to dělají kamarádi (32x), na dalším místě se umístil důvod, aby nemuseli být doma (24x) nebo proto, že se mohou naučit něco nového (21x) nebo, že to chtějí rodiče (20x). Méně už se respondenti věnují spíše trávení volného času kvůli tomu, že si tak získají postavení mezi kamarády (12x), proto, že umožňují respondentům být úspěšnými (11x), aby si přivydělali a nejméně pak proto, že to dělají rodičům na truc (7). Jiný z důvodů nezvolil žádný z respondentů.

12. Dokážeš si představit trávení svého volného času bez počítače?

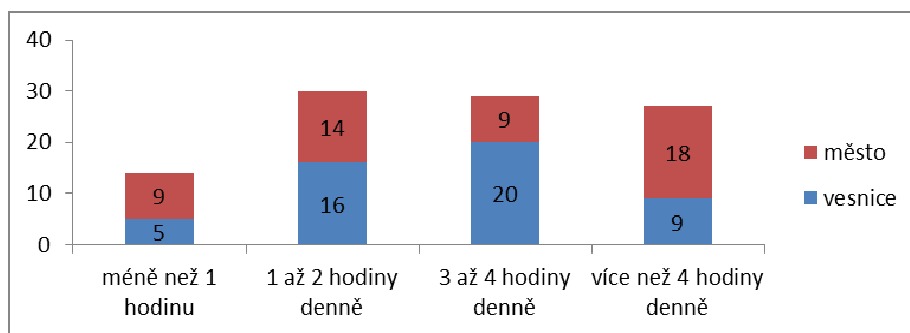
Graf 14 zobrazuje představivost respondentů o trávení volného času bez počítače.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
určitě ano	6	9	15
spíše ano	7	9	16
nevím	9	8	17
spíše ne	16	7	23
určitě ne	12	17	29

Tabulka 13 Dokáží respondenti trávit volný čas bez počítače?

Poměrně smutné zjištění o tom, že bez počítače si více jak polovina respondentů svůj volný čas představit neumí (29 % – určitě ne, 23 – spíše ne), v převaze byli opět respondenti z vesnice. Jen 15 % si to určitě dokáže představit, 16 spíše dokáže a 17 % neví. Počítače zkrátka vládnu světem i volným časem.

13. Kolik hodin denně trávíš svůj volný čas na počítači nebo u televize?

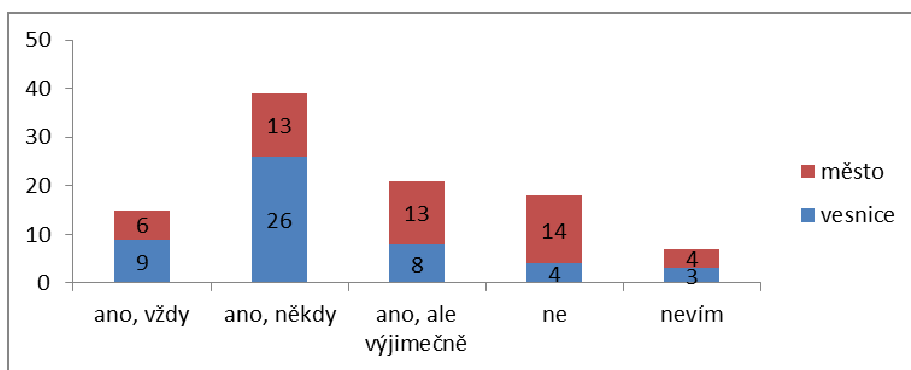
Graf 15 zobrazuje kolik hodin denně volného času stráví respondenti na počítači nebo u televize.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
méně než 1 hodinu	5	9	14
1 až 2 hodiny denně	16	14	30
3 až 4 hodiny denně	20	9	29
více než 4 hodiny denně	9	18	27

Tabulka 14 Kolik hodin tráví respondenti volný čas na počítači nebo u televize?

U televize nebo na počítači tráví respondenti nejčastěji 1 až 2 hodiny (30 %) a těsně pak i 3 až 4 hodiny denně (29 %). Dost značná část respondentů tak tráví i více než 4 hodiny denně (27 %). Méně než hodinu tráví u počítače nejmenší část respondentů (14 %).

14. Vědí/zajímají se tví rodiče o tom, jak trávíš svůj volný čas?

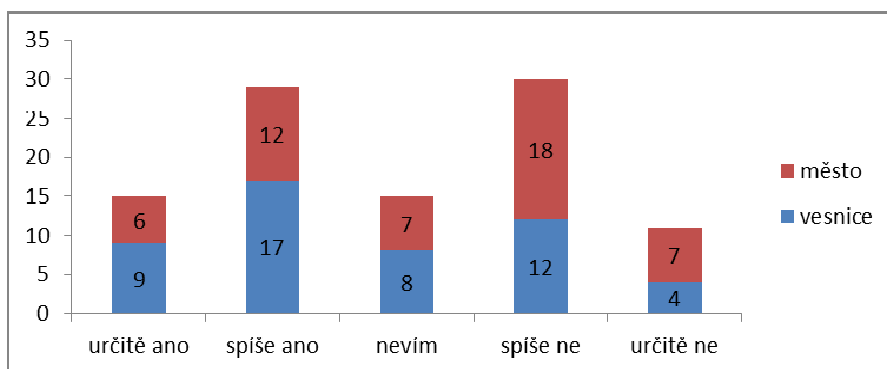
Graf 16 zobrazuje zájem rodičů o trávení volného času respondentů.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
ano, vždy	9	6	15
ano, někdy	26	13	39
ano, ale výjimečně	8	13	21
ne	4	14	18
nevím	3	4	7

Tabulka 15 Vědí, zajímají se rodiče o trávení volného času respondentů?

Podle všeho se rodiče o volný čas svých dětí zajímají nejvíce jen někdy (39 %), vždy jen v pouhých 15 %, výjimečně v 21 %. Vůbec se nezajímají v 18 %, neví 7 % respondentů. Více se o trávení volného času svých dětí zajímají spíše rodiče mladých lidí z vesnice.

15. Věnují se ti ve volném čase podle tebe rodiče dostatečně? Trávíte spolu tolik času, kolik potřebuješ/chceš?

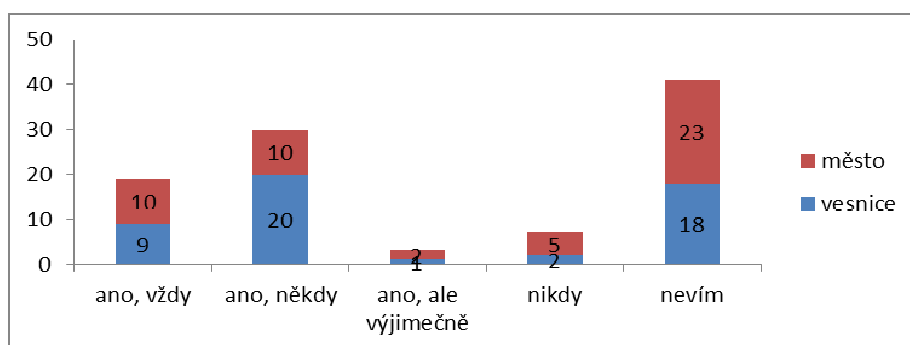
Graf 17 zobrazuje trávení volného času rodičů a respondentů.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
určitě ano	9	6	15
spíše ano	17	12	29
nevím	8	7	15
spíše ne	12	18	30
určitě ne	4	7	11

Tabulka 16 Věnují se rodiče dostatečně respondentům?

Zřejmě se v rámci tohoto výzkumu potvrzuje současný trend, že rodiče se o své děti a jejich trávení volného času až tolik nezajímají, protože největší část respondentů se přiklonila k odpovědi, že se rodiče spíše nevěnují (30 %) respondentům, 29 % se jim spíše věnuje, 15 % určitě ano, 11 % určitě ne a 15 % neví. Vypadá to, že méně se věnují rodiče městským dětem.

16. Schvalují rodiče to, jak trávíš svůj volný čas?

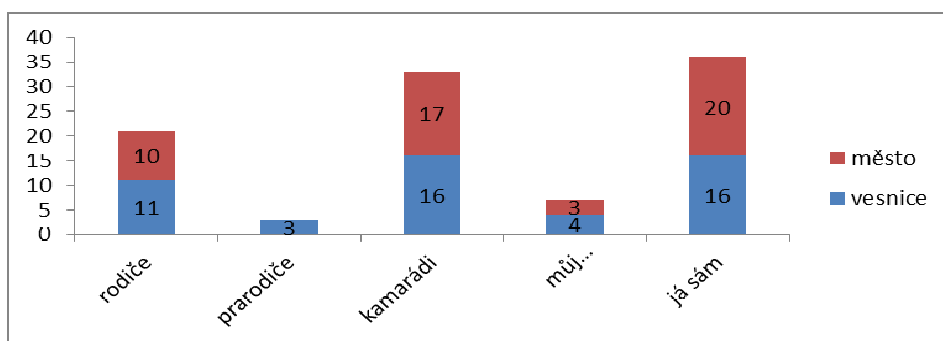
Graf 18 zobrazuje jest-li rodiče schvalují trávení volného času respondentů.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
ano, vždy	9	10	19
ano, někdy	20	10	30
ano, ale výjimečně	1	2	3
nikdy	2	5	7
nevím	18	23	41

Tabulka 17 Schvalují rodiče trávení volného času respondentů?

Jestli rodiče schvalují trávení volného času svých dětí nejvíce respondentů ani netuší (41 %), vždy to schvalují rodiče jen u 19 % respondentů, u 30 % někdy, výjimečně ve 3 % a v 7 % nikdy.

17. Kdo nejvíce ovlivňuje to, jak trávíš svůj volný čas?

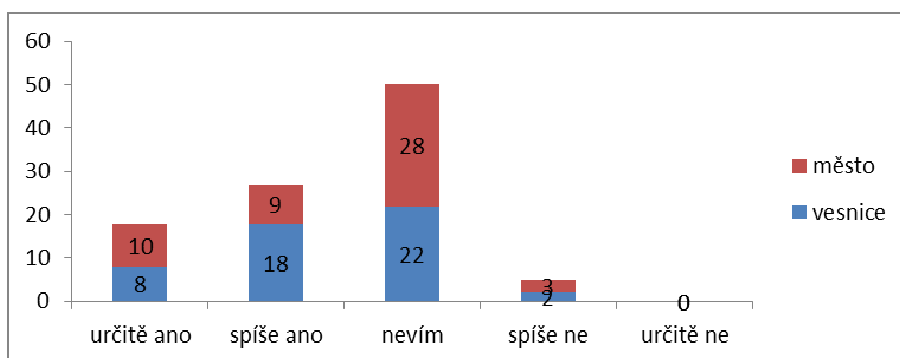
Graf 19 zobrazuje, kdo nejvíce ovlivňuje trávení volného času respondentů.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
rodiče	11	10	21
prarodiče	3	0	3
kamarádi	16	17	33
můj přítel/přítelkyně	4	3	7
já sám	16	20	36

Tabulka 18 Kdo nejvíce ovlivňuje trávení volného času respondentů?

Nejvíce trávení volného času ovlivňují samotní respondenti (36 %), poté kamarádi (33 %) a rodiče (21 %). Nejméně prarodiče (3 %) a přítel či přítelkyně (7 %). Prarodiče ovlivňují trávení volného času výhradně u respondentů z vesnice.

18. Máš pocit, že svůj čas trávíš smysluplně?

Graf 20 zobrazuje smysluplnost trávení volného času respondentů.

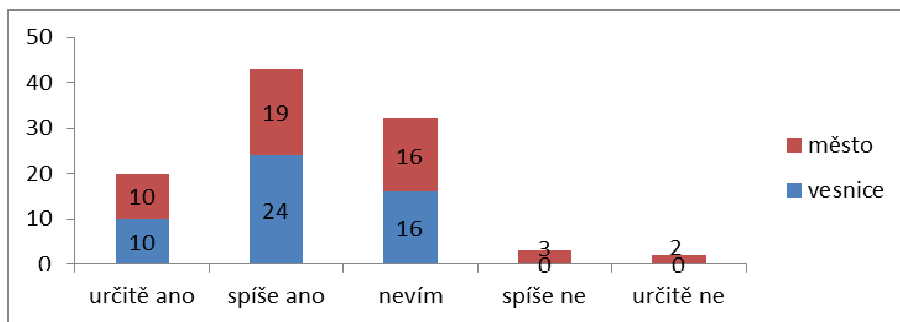
	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
určitě ano	8	10	18
spíše ano	18	9	27
nevím	22	28	50
spíše ne	2	3	5
určitě ne	0	0	0

Tabulka 19 Považují respondenti trávení svého volného času za smysluplné?

Přesně polovina respondentů (50 %) neví nebo není schopna zhodnotit, zda-li svůj volný čas tráví smysluplně, což je poměrně zvláštní, ale je možné, že vzhledem k věku to

nemusí být skutečně schopni zhodnotit. Dalších 27 % si myslí, že spíše svůj volný čas smysluplně tráví, 18 % určitě ano. Jen 5 % respondentů se domnívá, že svůj volný čas spíše smysluplně netráví, žádný, že určitě ne. Mezi kladnými odpověďmi převládali respondenti z vesnice.

19. *Myslíš si, že aktivní a smysluplné trávení volného času může fungovat jako prevence nežádoucího společenského chování (kouření, páchání trestné činnosti, braní drog apod.)?*

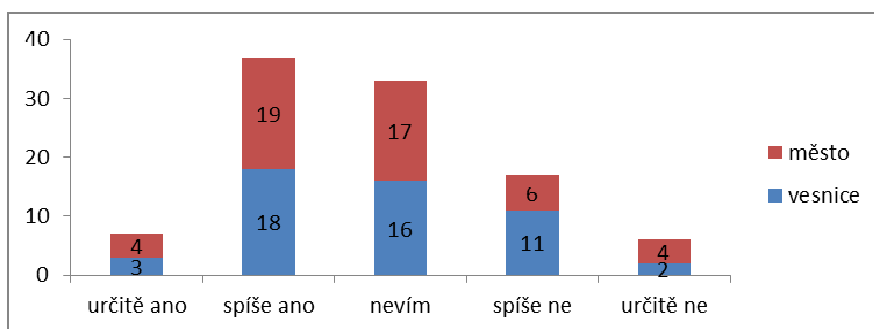
Graf 21 zobrazuje respondenty, kteří si mohou myslet, že smysluplné trávení volného času může fungovat jako prevence nežádoucího chování.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
určitě ano	10	10	20
spíše ano	24	19	43
nevím	16	16	32
spíše ne	0	3	3
určitě ne	0	2	2

Tabulka 20 Myslí si respondenti, že smysluplné trávení volného času může fungovat jako prevence nežádoucího chování?

Na druhou stranu si však velká část respondentů myslí, že smysluplným trávením volného času je možné nežádoucímu chování předcházet. Konkrétně 23 % určitě ano a 43 % spíše ano. Celkem velká část (32 %) respondentů opět neví, jen 5 % si myslí, že spíše nebo určitě se tak nežádoucímu chování předcházet nedá. Negativně se vyjadřovali jen respondenti z města.

20. Nabízí podle tebe tvá škola dostatek možností trávení volného času?

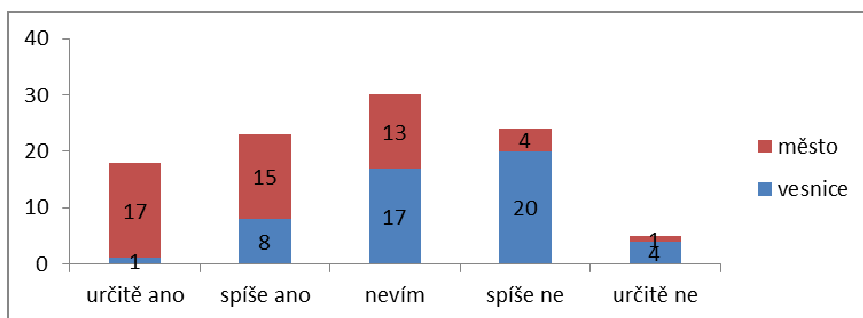
Graf 22 zobrazuje dostatek možností trávení volného času skrze školu.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
určitě ano	3	4	7
spíše ano	18	19	37
nevím	16	17	33
spíše ne	11	6	17
určitě ne	2	4	6

Tabulka 21 Nabízí škola dostatek možností trávení volného času?

Podle 37 % respondentů jejich škola spíše nabízí dostatek možností k trávení volného času. Ovšem dalších 33 % respondentů neví, což je zvláštní. Buďto si v rámci většinové preference pasivního trávení volného času takové informace vůbec nezjišťují, nebo nemají ponětí/názor o tom, co představuje dostatek možností. Jistou souvislost zde lze shledávat i s dříve prezentovanou zkušeností, že téměř polovina respondentů ani nenavštěvuje žádný zájmový kroužek, který bývá často právě v rámci školy. Příznivěji se k této situaci vyjadřovali respondenti z města. To lze předpokládat, nabídky ve městech bývají zpravidla variabilnější a početnější vzhledem k většímu počtu žáků. Na druhou stranu v rámci výzkumu nebylo zjišťováno, jestli respondenti pocházející z vesnice i studují na vesnici. Je totiž celkem běžné, že zvláště, co se týče středních škol, bývají situovány spíše ve městech, a tak i vesnické děti chodí do městských středních škol. Pak by předchozí závěr nemohl být považován za relevantní.

21. Je u Vás ve městě/vesnici podle tebe nabídka zájmových/volnočasových aktivit dostatečná?

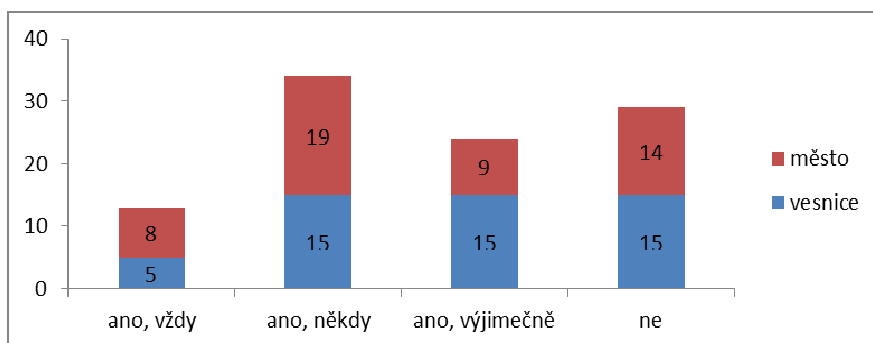
Graf 23 zobrazuje dostatečnou nabídku volnočasových aktivit ve městě/vesnici.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
určitě ano	1	17	18
spíše ano	8	15	23
nevím	17	13	30
spíše ne	20	4	24
určitě ne	4	1	5

Tabulka 22 Je nabídka volnočasových aktivit v místě bydliště respondentů dostatečná?

V této otázce se již nabídka volnočasových aktivit a jejího dostatku netýkala škol, ale právě vesnic a měst. Podle předpokladů, jak rovněž ukazuje Graf 23, se respondenti z vesnice celkem výrazně shodovali na tom, že u nich na vesnici spíše není nabídka volnočasových aktivit dostatečná (20 %), podle 4 % dokonce není určitě dostatečná. To respondenti pocházející z města se spíše přikláněli k pozitivním formám odpovědí, 17 % si myslí, že v Českých Budějovicích, je nabídka určitě dostatečná, podle 15 % spíše dostatečná. Opět se však projevil trend jakéhosi nezájmu či nevědomosti respondentů, kdy v součtu největší část respondentů volila odpověď nevím (30 %). Je zřejmé, že převažují-li v oblíbenosti pasivní formy trávení volného času jako sociální sítě, hraní her na počítačích nebo sledování televize, respondenti nebudou mít zájem zjišťovat, jaké další možnosti trávení času mimo domov, jim město, či škola nabízí.

22. Zkusil jsi někdy ve svém volném čase cigarety, alkohol nebo drogy?

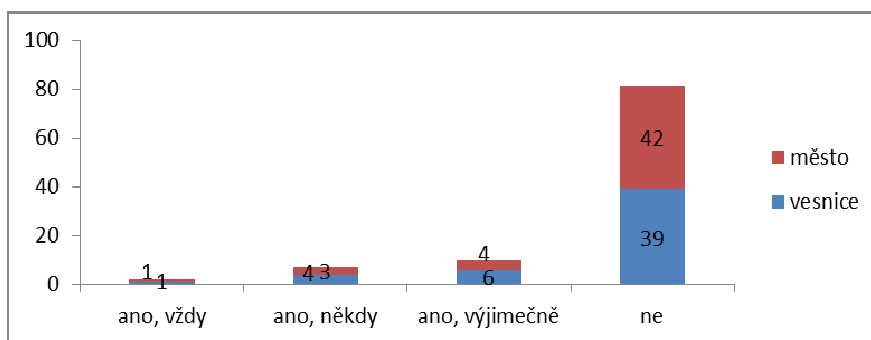
Graf 24 zobrazuje zkušenost respondentů s cigaretami, alkoholem nebo drogami.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
ano, vždy	5	8	13
ano, někdy	15	19	34
ano, výjimečně	15	9	24
ne	15	14	29

Tabulka 23 Mají respondenti zkušenost s cigaretami, alkoholem nebo drogami?

Cigarety, alkohol či drogy podle tohoto výzkumu nejsou pro dnešní mládež ničím neznámým. Téměř tři čtvrtiny (71 %) respondentů má minimálně jednu zkušenost s alkoholem, drogami nebo kouřením, celých 13 % respondentů takovýmto způsobem tráví svůj volný čas dokonce vždy. Větší zkušenosti s kouřením, alkoholem nebo drogami mají evidentně respondenti pocházející z města. Podle těchto zjištění by bylo možné se domnívat, že celých 13 % českobudějovické mládeže pravidelně podléhá závislosti na lehčích či tvrdších drogách, dalších 34 % jim podléhá nepravidelně. Z výzkumu rovněž vyplynulo, že zkušenosti s alkoholem, drogami a kouřením potvrzovali spíše respondenti z neúplných rodin a ze starší věkové kategorie.

23. Dostal/a jsi se v rámci trávení svého volného času někdy do konfliktu se zákonem?

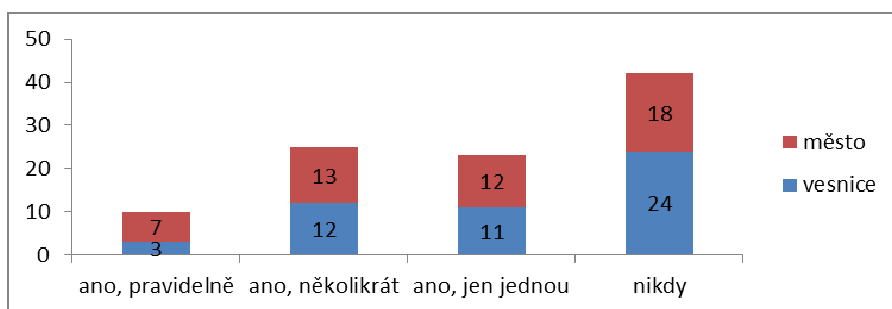
Graf 25 zobrazuje respondenty, kteří se mohli v rámci trávení volného času dostat do konfliktu se zákonem.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
ano, vždy	1	1	2
ano, někdy	4	3	7
ano, výjimečně	6	4	10
ne	39	42	81

Tabulka 24 Dostali se respondenti v rámci trávení volného času do konfliktu se zákonem?

Drogy ano, ale konfliktům se zákonem se českobudějovická mládež spíše vyhýbá, jak vyplynulo z výzkumu. Celých 81 % respondentů se do konfliktu se zákonem v průběhu trávení volného času nedostalo nikdy, 10 % se do konfliktu se zákonem ve volném čase dostává výjimečně, 7 % někdy a jen 2 % pravidelně. Zde naopak kladně, tedy zkušenost s konfliktem se zákonem spíše potvrzovali respondenti z vesnic, než ti z města.

24. Byl/a jsi někdy tzv. za školou?

Graf 26 zobrazuje respondenty, kteří by mohli být někdy tzv. za školou.

	vesnice (%)	město (%)	celkem (%)
ano, pravidelně	3	7	10
ano, několikrát	12	13	25
ano, jen jednou	11	12	23
nikdy	24	18	42

Tabulka 25 Byli respondenti někdy tzv. za školou?

Zkušenosti s chozením tzv. „za školu“ má rovněž celkem značný počet respondentů. Minimálně jednou jich „za školou“ bylo ale více než polovina (58 %), 42 % respondentů nebylo za školou nikdy, v této kategorii odpovědí převažovali respondenti z vesnice. Pravidelně „za školu“ chodí 10 % respondentů, několikrát za školou bylo již 25 % respondentů a jen jednou 23 % respondentů- U všech kladných odpovědí převažovali respondenti z města. Opět kladně převažovali respondenti starší, v rámci úplnosti nebo neúplnosti rodiny zde nějaký výrazný rozdíl nepanoval.

Zhodnocení výzkumu:

Výzkumný předpoklad č. 1: Lze předpokládat, že respondenti z vesnického prostředí budou častěji než respondenti městského původu vyjadřovat, že se ve volném čase nudí.

Výzkumný předpoklad č. 1 se nepotvrdil.

Více se nudí respondenti z města. Nudí se o 2 % méně respondentů pocházejících z vesnice (32 %) než respondentů z města, kterých záporně odpovědělo 30 %.

Výzkumný předpoklad č. 2: Lze předpokládat, že více než polovina respondentů zastává názor, že svůj volný čas tráví smysluplně. *Výzkumný předpoklad č. 2 se nepotvrdil.*

Největší počet respondentů neví, jestli svůj čas tráví smysluplně. Jen 45 % respondentů zvolilo kladné odpovědi, konkrétně pak 18 % určitě ano a 27 % spíše ano. Odpověď určitě ne dokonce nezvolil nikdo, spíše ne jen 5 %. Ve srovnání s těmi, kteří si myslí, že svůj čas netráví smysluplně, bylo těch pozitivních názorů více, ovšem nebyla to

více než polovina. Buď respondenti neznají definici pojmu „smysluplně“ nebo se zkrátka vůbec nezamýšlí nad tím, jak a proč zrovna tak tráví svůj volný čas.

Výzkumný předpoklad č. 3: Lze předpokládat, že více než polovina respondentů uvede, že ve volném čase užívá návykové látky. Výzkumný předpoklad č. 3 se potvrdil.

Kladných odpovědí bylo celkem dokonce 71 %. Z toho 13 % respondentů tráví tímto způsobem svůj volný čas vždy, 34 % někdy a 24 % výjimečně. Kouření, alkohol nebo drogy jsou součástí trávení volného času mladými lidmi evidentně dost často a pro současnou českobudějovickou mládež je kouření, požívání alkoholu nebo drog celkem běžnou součástí jejich života. Zjištění je to zajisté dost nepříznivé, na druhou stranu bylo předpokládáno.

Výzkumný předpoklad č. 4: Lze předpokládat, že méně než polovina respondentů připustí, že se ve volném čase dostala svým chováním do konfliktu se zákonem. Výzkumný předpoklad č. 4 se potvrdil.

Do konfliktu se zákonem se dostalo jen 19 % respondentů, tedy zbývajících 81 % se během trávení svého volného času do konfliktu nedostalo nikdy, což je pozitivní. Na druhou stranu je i těch 19 % celkem hodně, vezme-li se v úvahu fakt, že šlo o respondenty ve věku do cca 20 let, tedy do konfliktu se zákonem se dostali ani ne ve třetině svého dosavadního života a nabízí se otázka, jak se tento vztah k překračování zákonné hranice může postupem času dále vyvíjet.

Z výzkumného šetření realizovaného v Českých Budějovicích u mladých lidí však vyplynulo i několik dalších podstatných zjištění. Asi k těm nejzávažnějším a nejvíce zarážejícím patří třeba to, že respondenti upřednostňují pasivní trávení volného času, zejména pak trávení volného času na sociálních sítích, trávení volného času s kamarády, tolik známým „poflakováním se“, hraním počítačových her nebo sledováním televize. Častěji pak šlo mnohdy o respondenty z vesnic, ne z měst. Kromě toho je pro většinu mladých lidí sport spíše neatraktivní možností, jak trávit svůj volný čas. Bez počítače si svůj volný čas dokáže představit jen poměrně malé množství z dotazovaných mladých lidí. Respondenti svůj volný čas ani netráví z nějakých podstatných důvodů (aby se něco naučili, přivydělali si, zdokonalili se ve sportu, jazycích, škole obecně apod.), nejčastěji jde jediné o to, zabavit se, aby se nenudili.

Přesně to jsou ty způsoby trávení volného času, které byly v teoretické části práce představeny jako takové, při kterých vzniká mnohem výraznějšího riziko vzniku společensky nevhodného chování. Ve skupinkách mladých lidí, kteří se nudí nebo tráví čas společně a pasivně, mohou mnohem častěji vznikat pohnutky dopouštět se drobného či závažnějšího výtržnictví. Ve skupinách vzniká pocit mnohem větší síly, kvůli možnosti patřit do takové skupiny jsou mladí lidé často schopni udělat cokoli, aby se vyrovnali dalším členům party nebo do takové party zapadli, spíše začnou kouřit, požívat alkohol nebo jiné drogy.

Dalším důležitým zjištěním je skutečnost, že rodiče na trávení volného času svých dětí nemají nijak výrazný vliv. Mládež tráví volný čas nejvíce podle toho, jak sama chce, ovlivňovat rodiči se nenechá nebo, a co je ještě horší, rodiče se o trávení volného času svých dětí ani moc nezajímají. Celkem výrazný byl počet respondentů, jejich rodiče často ani neví, nebo dokonce ani neschvalují to, jak jejich potomci tráví svůj volný čas. Větší úlohu a kontrolu nad trávením volného času svých dětí mají rodiče mladých lidí žijících na vesnici.

Tato zjištění patří opět k těm nepříznivým, neboť rodiče v životě dětí sehrávají velkou roli, měli by být svým dětem vzorem, měli by je podporovat, určovat jim směr, pomáhat jim v nalezení jejich individuality, sebepojetí apod. Na jednu stranu je možné dát do souvislosti pasivní trávení volného času mládeží a nezáměr rodičů, na stranu druhou může být takové trávení volného času příčinou toho, že se takto mladí lidé chovají a tráví tak svůj volný čas. Když se však vezme do úvahy to, jak mladí lidé nenavštěvují kroužky, nesportují a vesměs vysedávají u počítače nebo televize nebo tráví čas s kamarády, mělo by být asi pro každého rodiče takové zjištění upozorněním, jaká rizika z takového chování mohou plynout, a že by se volný čas jejich dětí měl stát spíše aktivnějším.

Z výzkumného šetření rovněž vyplynulo, že co se týče smysluplnosti trávení volného času, nabídky, možností, jak trávit svůj volný čas, ať už ve školách, ve městech nebo na vesnici, mladí lidé se ve většině případů nejsou schopni relevantně rozhodnout nebo zhodnotit danou situaci a nejčastěji odpovídali, že neví. Nebyli schopni zhodnotit ani smysluplnost trávení vlastního volného času, ani nabídku volnočasových aktivit škol či nabídky zájmových aktivit ve městech nebo na vesnici, kde žijí. Mezi mládeží z města sice panoval rozdíl v tom, že ve městech se respondentům zdá nabídka volnočasových aktivit dostatečná, na rozdíl od mládeže z vesnice, ovšem respondentů příklánějších se k odpovědi nevím, bylo vždy poměrně hodně. Mladí lidé o takové aktivity zřejmě ani

nemají zájem, když mají doma počítače, které jim poskytnout zábavu podle nich mnohem lépe a více dostupně.

Na otázku související s celou náplní a názvem této práce, tedy zda-li si mladí lidé myslí, že smysluplné trávení volného času může sloužit jako prevence společensky nevhodného chování, mladí lidé odpovídali ve většině případů kladně. Sami tedy zastávají názor, že smysluplné trávení volného času je jako prevence důležité, sami však svůj volný čas tráví takovým způsobem, který jako smysluplný nezhodnotili. Tedy se sami stavěli do pozice mladých lidí, kterým díky jejich konkrétnímu způsobu jejich trávení volného času hrozí vznik společensky nevhodného chování.

9 Závěr

Předkládaná bakalářská práce s názvem „Smysluplné trávení volného času mládeže jako možná prevence společensky nevhodného chování“ se zabývala otázkami trávení volného času současnou mládeží a jeho smysluplnosti v souvislosti s jeho možným preventivním působením před pácháním společensky nevhodného, tedy delikventního či dokonce až trestně stíhatelného chování. Bakalářská práce se skládala ze dvou částí, a to z části teoretické a praktické.

V teoretické části práce byly vysvětleny a objasněny zákonitosti a charakteristika vývojového období adolescence a pubescence, které zahrnují současné vymezení mládeže. V další části práce již byla věnována plná pozornost problematice volného času. Bylo vysvětleno, co je to vlastně volný čas, jakým způsobem jej lze trávit, jak se trávení volného času v České republice v průběhu posledních let vyvíjelo a co jej v určitých dobách ovlivňovalo. Kdo a jak nejčastěji ovlivňuje trávení volného času u dnešní mládeže, co si je možné představit pod slovním spojením „společensky nevhodné chování“, a že je mu možné předcházet různými způsoby, od působení rodiny, školy a neméně tak právě smysluplným trávením volného času.

V praktické části se práce zaměřila na konkrétní trávení volného času a zjišťování hodnot mladých lidí žijících v okrese České Budějovice, prostřednictvím dotazníkového šetření a jeho následného zhodnocení se zjištěními představenými v teoretické části práce. Součástí praktické části práce bylo rovněž představení Českých Budějovic a možností trávení volného času zde. Praktická část poměrně přesně prokázala skutečnosti prezentované v praktické části. Současná mládež skutečně tráví svůj čas spíše pasivně, tedy s kamarády, na internetu, hraním počítačových her nebo sledováním televize, sportu se víceméně vyhýbá, rodiče se trávením volného času svých dětí příliš netrápí, nezjišťují a neovlivňují jej. Ve městech je nabídka volnočasových aktivit širší než na vesnicích. Dnešní mládež má hojné zkušenosti s kouřením, požíváním alkoholu nebo braním drog, stejně tak má většina zkušenost s chozením tzv. „za školu“. S trestnou činností uskutečňovanou v průběhu trávení volného času tolik zkušeností českobudějovická mládež nemá, ovšem nulová také nebyla. Smysluplné trávení volného času může jak podle teoretických poznatků, tak podle názorů samotné mládeže může být vhodnou preventivní činností zamezující vzniku společensky nevhodného chování.

Je evidentní a nelze popírat skutečnost, že moderní technologie a jejich překotné rozšíření do domácností má za následek mnoho dobrého. Počítače sehrávají důležitou roli při studiu, ulehčují jej díky dostupnosti knih a periodik na webových stránkách, pomáhají při přípravě do školy apod., ovšem bohužel pro život mladých lidí a zejména pro jejich volný čas má internetová revoluce i neblahé důsledky. Mladí lidé spolu nejen, že neumí komunikovat, ale než aby trávili volný čas na hřišti, sebevzděláváním se či jinými smysluplnými aktivitami vhodnými pro jejich zdravý vývoj, zasednou k počítači a stráví u něj třeba i čtyři hodiny denně. Není pochyb o tom, že to negativně může ovlivnit jak jejich fyzické zdraví (zrak, bolesti zad, úbytek svalové hmoty, obezita aj.), tak i zdraví psychické (deprese, úzkost, uzavřenost apod.). Zkušenosti s kouřením, požíváním alkoholu a drog jsou zarážející.

Mládež evidentně již nezná nebo neuznává hodnoty, které byly pro lidi důležité dříve. Změnil se jak hodnotový žebříček, tak role rodiny. Rodiče by se svým dětem měli věnovat mnohem více, nebo alespoň dbát a více ovlivňovat to, jakým způsobem tráví svůj volný čas. Je také zřejmé, že čím dříve si dítě zvykne na to, že pravidelně v týdnu dochází do jazykového kroužku a do sportovního klubu, tím dříve takové trávení volného času začne považovat za samozřejmé a bude jej vyhledávat i v budoucnu. Samozřejmě je třeba brát vždy ohled na dispozice, talent a chuť dítěte, neboť nucení do jistého způsobu trávení volného času bude mít spíše negativní efekt.

Na druhou stranu nelze smysluplnému trávení volného času přikládat tu nejdůležitější hodnotu. Jistě může příznivou úlohu v prevenci společensky nevhodného chování sehrávat, ovšem vždy na mladého člověka působí faktorů mnohem více. Může to být škola, ale nejpravděpodobněji to bude rodina, resp. způsob, jakým bylo dítě vychovááno, jaké vzory od rodičů převzalo, čím se u nich inspirovalo, co jej v rodině ovlivnilo jak v pozitivním, tak negativním smyslu. Dětem by hlavně již od útlého věku mělo být vštěpováno, co je důležité, co je správné, a co ne a jaké důsledky, a na koho všeho, takové chování může mít.

Seznam zdrojů:

ČECH, T. *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně*. Brno: Katedra soc. pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, 2002, 6 s.

FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. 265 s. ISBN 9788024713694.

Informační listy České Budějovice. České Budějovice: Magistrát města České Budějovice, 2003, 52 s.

JAKUBÍKOVÁ, D. *Marketing v cestovním ruchu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. ISBN 978-80-247-4209-0.

KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E. *Psychologie 1. Díl*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3270-1.

KOMINAREC, I. *Úvod do pedagogiky volného času*. Prešov: Grafotlač, 2003. ISBN 80-968608-5-2.

MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Masarykova univerzita, 2001. 104 s. ISBN 978-80-210-2511-0.

MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002, 48 s.

MŠMT ČR. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*. Praha: MŠMT, 2006. 30 s.

NOVÝ, I., SURYNEK, A. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada Publishing a.s., 2006. 287 s. ISBN 978-80-2471-705-0.

PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník. 2. Svazek*. Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 978-80-7184-310-8.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-736-7647-6.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. 281 s. ISBN 978-80-247-2907-7.

TRPIŠOVSKÁ, D., VACÍNOVÁ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského v Praze, 2007. 156 s. ISBN 978-80-86723-30-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999. 353 s. ISBN 978-80-718-4803-5.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

VESELÁ, J., KANIOKOVÁ, VESELÁ, P. *Sociologické aspekty managementu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. 200 s. ISBN 978-80-2472-792-9.

Internetové zdroje:

ČECH, T. *Nežádoucí sociálně patologické projevy školních dětí*. [online].[cit. 2012-11-8]. Dostupný z <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevyajejichprevence/socialnepatologickejevyajejichprevenceobecne/15367.aspx>.

DDM ČESKÉ BUDEJOVICE [online].[cit. 2012-11-8]. Dostupný z <http://www.ddmcb.cz/o-nas.html>.

MŠMT. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže* Čj.: 14514/2000 - 51[online].[cit. 2012-11-8]. Dostupný z www.msmt.cz/.../prevence/etodicky_pokyn_k_pre...

NETOLICKÁ, D. *Kriminalita dětí a mládeže* [online]. 2012[cit. 2012-11-7]. Dostupný z <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/n/16439/KRIMINALITA-DETI-A-MLADEZE.html/>.

VODÁKOVÁ, J. *Volný čas dětí? Bud' příliš kroužků, nebo pasivita*. [online]. 2011. [cit. 2012-11-8]. Dostupný z <http://www.rodina.cz/clanek8606.htm>

Přílohy:

Příloha 1: Dotazník pro respondenty.

Dobrý den,

Jmenuji se Petra Švehlová Bryolová a studuji na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tímto bych tě chtěla požádat o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „*Smysluplné trávení volného času mládeže jako možná prevence společensky nevhodného chování*“. Dotazníkové šetření je úplně **anonymní**, proto jej prosím vyplň pravdivě a pečlivě si přečti znění každé otázky. Vybrané odpovědi zakroužkuj, popř. dopiš, pokud to otázka nabízí. Tam, kde není uvedeno jinak, vyber **vždy jen jednu odpověď**.

1. *Jsi:*

- a) muž
- b) žena

2. *Je ti:*

- a) 11 až 15 let
- b) 16 a více let

3. *Bydlíš v:*

- a) ve městě
- b) na vesnici

4. *Pocházíš z:*

- a) úplné rodiny
- b) žiji jen s matkou
- c) žiji jen s otcem
- d) žiji u svých příbuzných (prarodiče, teta, strejda apod.)
- e) ústavní výchova (dětský domov)

5. *Trávíš volný čas podle svých představ?*

- a) ano
- b) ne

6. *Nudíš se často?*

- a) ano
- b) ne

c) nevím

7. *Jakým způsobem **nejraději** trávíš svůj volný čas?*

a) aktivně (sport, kroužky apod.)

b) pasivně (sledování TV, odpočinek)

8. *Trávíš svůj volný čas sportem?*

a) ano, skoro pořád

b) ano, tak polovinu volného času

c) ano, ale výjimečně

d) ne, nebaví mě, mám jiné záliby

9. *Navštěvuješ v současnosti nějaký zájmový kroužek nebo aktivitu, pokud ano jakou?*

a) sportovní kroužek

b) keramiku, výtvarný kroužek

c) angličtinu nebo jiný jazykový kurz

d) hudební

e) jiný

f) nenavštěvuji žádný kroužek

10. *Kterým z následujících způsobů nejraději trávíš svůj volný čas (můžeš vybrat více možností)?*

a) sportem

b) hrou na hudební nástroj

c) na počítači hraním her, vyhledáváním informací

d) na sociálních sítích

e) čtením knih

f) návštěvami kina, divadla

g) s kamarády

h) a přítelem/přítečkyní

i) sledování televize, DVD

j) učením se

k) brigádami, přivýdělkem

l) tancem a posloucháním hudby

m) se sourozencem/ci

n) sám/a doma odpočinkem

o) jinak.....

11. *Z jakého důvodu svůj volný čas trávíš tímto způsobem (můžeš vybrat více možností)?*

- a) chtějí to rodiče
- b) nechťejí to rodiče/na truc
- c) poskytuje mi to uspokojení a zábavu
- d) můžu se něco nového naučit
- e) získám si tak určité postavení mezi kamarády
- f) umožňují mi být úspěšný/á
- g) protože to dělají kamarádi
- h) abych si přivydělal/a
- i) abych nemusel/a být doma
- j) jen tak, abych se nenudil/a
- k) jiný důvod.....

12. *Dokážeš si představit trávení svého volného času bez počítače?*

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) určitě ne

13. *Kolik hodin denně trávíš svůj volný čas na počítači nebo u televize?*

- a) méně než 1 hodinu
- b) 1 až 2 hodiny denně
- c) 3 až 4 hodiny denně
- d) více než 4 hodiny denně

14. *Vědí/zajímají se tví rodiče o tom, jak trávíš svůj volný čas?*

- a) ano, vždy
- b) ano, někdy
- c) ano, ale výjimečně
- d) ne
- e) nevím

15. *Věnují se ti ve volném čase podle tebe rodiče dostatečně? Trávíte spolu tolik času, kolik potřebuješ/chceš?*

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) určitě ne

16. *Schvalují rodiče to, jak trávíš svůj volný čas?*

- a) ano, vždy
- b) ano, někdy
- c) ano, ale výjimečně
- d) nikdy
- e) nevím

17. *Kdo nejvíce ovlivňuje to, jak trávíš svůj volný čas?*

- a) rodiče
- b) prarodiče
- c) kamarádi
- d) můj přítel/přítelkyně
- e) já sám

18. *Máš pocit, že svůj čas trávíš smysluplně?*

- f) určitě ano
- g) spíše ano
- h) nevím
- i) spíše ne
- j) určitě ne

19. *Myslíš si, že aktivní a smysluplné trávení volného času může fungovat jako prevence nežádoucího společenského chování (kouření, páchání trestné činnosti, braní drog apod.)?*

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) určitě ne

20. *Nabízí podle tebe tvá škola dostatek možností trávení volného času?*

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) určitě ne

21. *Je u Vás ve městě/vesnici podle tebe nabídka zájmových/volnočasových aktivit dostatečná?*

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) určitě ne

22. *Zkusil jsi někdy ve svém volném čase cigarety, alkohol nebo drogy?*

- a) ano, vždy
- b) ano, někdy
- c) ano, výjimečně
- d) ne

23. *Dostal/a jsi se v rámci trávení svého volného času někdy do konfliktu se zákonem?*

- a) ano, vždy
- b) ano, někdy
- c) ano, výjimečně
- d) ne

24. *Byl/a jsi někdy tzv. za školou?*

- a) ano, pravidelně
- b) ano, několikrát
- c) ano, jen jednou
- d) nikdy

Děkuji za vyplnění!